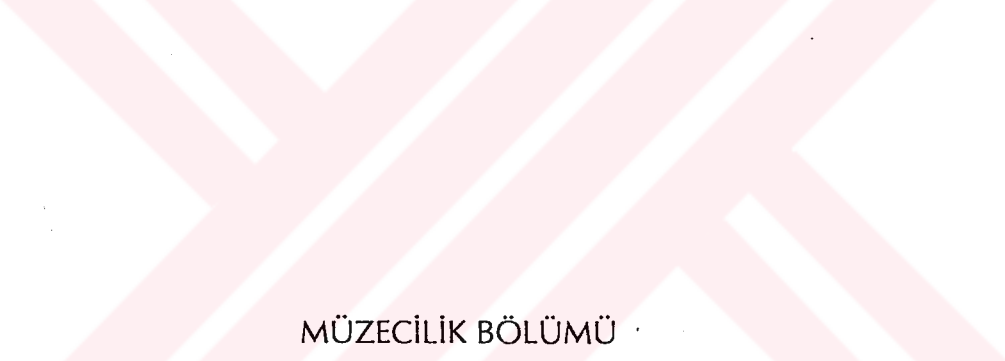

21074

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL VAKIF MÜZELERİ SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

MÜZECİLİK BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ
GÜLSEREN GENÇ

İSTANBUL - 1992

İÇ İNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ.....	1
1.VAKFIN TANIMI	2
1.1.Vakıflar Tarihçesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Haline Gelişi	2
1.2.Vakıflar Genel Müdürlüğü Yönetim Biçimi	4
1.2.1. Vakfın Özel Hukuku	5
2. VAKIF MÜZELERİ.....	7
2.1. Vakıf Müzeleri Tarihçesi	7
2.2. Vakıf Müzeleri Yönetim Biçimi	8
3. ÇEVRE KOŞULLARI.....	9
3.1. Yapı Fiziği Öğeleri.....	9
3.1.1.Yapı Fiziği Öğelerinin İnsan Yönünden Belirleyiciliği	9
3.1.2.Yapı Fiziği Öğelerinin Nesnelere Yönünden Belirleyiciliği	9
3.1.2.1. Nem	10
3.1.2.1.1. Nem Oranı	10
3.1.2.1.1.1. Doyma Noktası ve Yoğuşma ...	10
3.1.2.1.1.2. Mutlak Nem ve Bağıl Nem	10
3.1.2.1.2. Malzemenin Neme Duyarlılığı	11
3.1.2.1.2.1. Organik Malzemeler	11
3.1.2.1.2.2. İnorganik Malzemeler	12

3.1.2.2. Işık	12
3.1.2.2.1. Işık Kaynakları	13
3.1.2.2.1.1. Doğal Işık Kaynakları	13
3.1.2.2.1.1. Yapay Işık Kaynakları	13
3.1.2.2.2. Malzemenin Işığa Duyarlılığı	13
3.1.2.2.2.1. Organik Malzemeler	13
3.1.2.2.2.2. İnorganik Malzemeler.....	14
3.1.2.3. Hava Kirliliği.....	14
3.1.2.3.1. Malzemenin Hava Kirliliğine Duyarlılığı.....	14
3.1.2.3.1.1. Organik Malzemeler.....	14
3.1.2.3.1.2. İnorganik Malzemeler.....	15
3.1.2.4. Biyolojik Etkenler.....	15
3.1.2.4.1. Böceklerin Etkisi.....	15
3.1.2.4.2. Mantarlar, Yosunlar ve Likenlerin Etkisi.....	15
3.1.2.4.3. Malzemenin Biyolojik Etkenlere Duyarlılığı..	15
3.1.2.4.3.1. Organik Malzemeler.....	15
3.1.2.4.3.2. İnorganik Malzemeler.....	16
4. İSTANBUL VAKIF MÜZELERİ.....	17
4.1. İstanbul Halı Müzesi.....	17
4.1.1. Bağlı Olduğu Kurum.....	17
4.1.2. Yeri.....	17
4.1.3. Yapı Hakkında Bilgi.....	17

4.1.4. Bünyesinde Bulundurduğu Koleksiyonlar.....	18
4.1.5. Sergileme Alanları.....	18
4.1.6. Depolama Alanları.....	18
4.1.7. Müzede Fiziksel Koruma Durumu.....	18
4.1.7.1. Nem Denetimi.....	19
4.1.7.2. Işık Kaynaklarının Denetimi.....	19
4.1.7.3. Hava Kirliliğinin Denetimi.....	19
4.1.7.4. Biyolojik Etkenlerin Denetimi.....	19
4.2. İstanbul Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi.....	19
4.2.1. Bağlı Olduğu Kurum.....	20
4.2.2. Yeri.....	20
4.2.3. Yapı Hakkında Bilgi.....	20
4.2.4. Bünyesinde Bulundurduğu Koleksiyonlar.....	20
4.2.5. Sergileme Alanları.....	20
4.2.6. Depolama Alanları.....	20
4.2.7. Müzede Fiziksel Koruma Durumu.....	21
4.2.7.1. Nem Denetimi.....	21
4.2.7.2. Işık Kaynaklarının Denetimi.....	21
4.2.7.3. Hava Kirliliğinin Denetimi.....	21
4.2.7.4. Biyolojik Etkenlerin Denetimi.....	21
4.3. İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi.....	21
4.3.1. Bağlı Olduğu Kurum	21

4.3.2. Yeri.....	21
4.3.3. Yapı Hakkında Bilgi.....	21-22
4.3.3.1. İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinin Tarihçesi..	22
4.3.4. Bünyesinde Bulundurduğu Koleksiyonlar.....	23
4.3.5. Sergileme Alanları.....	24
4.3.6. Depolama Alanları.....	25
4.3.7. Müzede Fiziksel Koruma Durumu.....	25
4.3.7.1. Nem Denetimi.....	25
4.3.7.2. Işık Kaynaklarının Denetimi.....	25
4.3.7.3. Hava Kirliliğinin Denetimi.....	25
4.3.7.4. Biyolojik Etkenlerin Denetimi.....	26
4.4. İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi.....	26
4.4.1. Bağlı Olduğu Kurum	26
4.4.2. Yeri.....	26
4.4.3. Yapı Hakkında Bilgi.....	26
4.4.4. Bünyesinde Bulundurduğu Koleksiyonlar.....	27
4.4.5. Sergileme Alanları.....	27
4.4.6. Depolama Alanları.....	27
4.4.7. Müzede Fiziksel Koruma Durumu.....	28
4.4.7.1. Nem Denetimi.....	28
4.4.7.2. Işık Kaynaklarının Denetimi.....	28
4.4.7.3. Hava Kirliliğinin Denetimi.....	28

4.4.7.4. Biyolojik Etkenlerin Denetimi.....28

5. VAKIF MÜZELERİ SORUNLARINA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

5.1. Çevre Koşullarının Denetimi

5.1.1. Nemin Denetimi

5.1.2. Işık Kaynaklarının Denetimi

5.1.3. Hava Kirliliğinin Denetimi

5.1.4. Biyolojik Etkenlerin Denetimi

6. SONUÇ

ÇİZİMLER.....29 -30

FOTOĞRAFLAR.....31 -56

SÖZLÜKTE KULLANILAN KISALTMALAR.....57

SÖZLÜK.....58 - 64

KAYNAKÇA65 - 66

ÖNSÖZ

Vakıfların oluşmasında her ne kadar dini amaç bulunuyorsa da, vakfeden kişi, vakfın yaşaması için binaların yanına gelir getirecek bir birim oluşturmaktadır. (Örn; camii yanına çarşı yapılması gibi.) Vakıf abideleri bu amaçlarla, sosyal ve kültürel içerik taşımaktadırlar. Vakıflar Genel Müdürlüğü, vakfın yaşaması için gerekli olan kaynaklarını yitirmiş abideleri, koruma ve yaşatma görevi üstlenmiştir. Bu nedenle vakıf abidelerinin, onarım ve restorasyon çalışmalarını yaparak, onlara işlev kazandırıp yaşamlarını sürdürmelerini sağlamaktadır. Onarımlarını yaptığı bazı yapılara da müze fonksiyonu yükleyerek hem binayı, hem de vakıflara ait eserleri (halı, kilim, teberrukat eşyaları, hat örnekleri vs.), bu binalar içinde korumayı ve araştırmacılara yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Bu müze fonksiyonu yüklenmiş yapıları müzecilik eğitime başlarken gezmiş, sergileme ve depolama koşullarının olumsuzluklarını görmüş olmam bende, müze binalarını ve sergileme koşullarının iyileştirilmesi konusunda çözüm önerisi getirme düşüncesini oluşturmuştur.

Bunun sonucunda "İstanbul Vakıf Müzeleri ve Çözüm Önerileri" adlı tez konum çok severek çalıştığım bir konu olmuştur.

Çalışmalarımın bu konuya bir çözüm getirebildiysem ne mutlu bana!

Bu çalışmamda benden yardımlarını esirgemeyen, İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi Başkanı Süleyman Dinç'e, İstanbul Vakıf Müzeleri Müdürlerinden, Halı ve Kilim Müzesi Müdürü Sayın Serpil Özçelik'e, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi Müdürü Sayın Zübeyde Cihan Özsayiner'e, Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi Müdürü Sayın Tülay Ertan Sülüngür'e, değerli bilgileriyle ve yapıcı eleştirileriyle tez çalışmamda beni yönlendiren hocam Sayın Doç. Dr. Tomur Atagök'e ve hocam Sayın Prof. Dr. Özden Süslü'ye, değerli bilgi ve tecrübeleriyle bana yardımcı olan Yük. Mimar. Araş. Gör. Nur Urfalıoğlu'na ve Yük. Mimar. Araş. Gör. Nuran Kara'ya, Şirketlerinin her türlü teknik imkanlarından yararlanmama izin veren Bileşim Reklam ve Yayıncılık Ltd. Şirketinin sahibi Sayın Mustafa Üstün'e ve Şirket personeline, kendi yoğun tez çalışmaları sırasında bana her türlü anlayışı gösterip yardımcı olan arkadaşım Sayın Ömer Ercan'a

ve bu çalışmalarım süresince bana maddi manevi destek olan aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Çalışmam sırasında benden destek ve yardımlarını esirgemeyen, telefonlarla bile akıl danıştığım çok değerli danışman hocam Sayın Öğr. Gör. Sedat Göksu'ya öncelik ve özellikle içten teşekkür ederim.

Gülseren Genç

Eylül, 1992

ÖZET

Vakıf eserlerini korumak ve yaşatmakla görevli olan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün diğer bir görevi de, kültürel değer yüklediği Vakıf Müzeleri için çalışmalar yapmasıdır.

"İstanbul Vakıf Müzeleri ve Çözüm Önerileri" adındaki çalışma bu müzelerin, fiziksel koruma durumları, sergileme ve depolama alanlarına çözüm getirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, Vakfın tanımı, Vakıfların tarihçesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü haline gelişi, yönetim biçimi ve Vakfın özel hukuku anlatılmıştır.

İkinci bölümde, Vakıf müzeleri, Vakıf müzelerinin tarihçesi ve yönetim biçimi, üçüncü bölümde Müzeler için sorun teşkil eden çevre koşulları, yapı fiziği, nem, ışık, hava kirliliği ve biyolojik etkenlerin tanımı, dördüncü bölümde, İstanbul Vakıf Müzeleri'ne ilişkin olarak, bağlı oldukları kurum, yerleri, içinde yer aldıkları binalar hakkında bilgi verilmiş, koleksiyonları, sergileme ve depolama alanları, fiziksel koruma durumları bizzat yerlerinde incelenmiş ve fotoğraflarla tespit edilerek anlatılmıştır.

Beşinci ve son bölümde ise Vakıf Müzeleri'nin sorunlarına, özellikle çevre koşulları konusunda çözüm önerisi getirilmiştir.

GİRİŞ

İnsanın yaratılışında var olan yardımlaşma duygu ve düşüncesi, insanlığın tarihi ile yaşıttır. Her toplum yardımlaşma konusunda kendi yaşadığı zamanın sosyal yapısına göre bazı çalışmalarda bulunmuş, bunun örgütlenmiş en ideal şekli ise vakıf olarak ortaya çıkmıştır. Vakıfları oluştururken konulan sonsuza dek yaşatılması şartı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün onarım çalışmalarıyla, vakıf abideleri günümüze kadar ulaşmıştır. Vakıf abidelerinin Türk Sanatı Tarihi'ne katkıları göz ardı edilemeyecek niteliktedir. Zamanında önemli bir yapının, korunmasını ve gelecek kuşaklara kalmasını sağlayan kaynaklar (örneğin bir çarşı), giderek fonksiyonlarını yitirmişlerdir. Günümüzde bu vakıf abidelerinin bakım ve onarımları ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü aracılığı ile yapılabilmektedir.

Vakıf eserlerinin bazılarında, onarımları yapıldıktan sonra Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce müze fonksiyonu kazandırılması, Onlara kültürel değerlerin yüklenmesi anlamına da gelmektedir. Vakıflar dini amaçla oluşturulmuş olsalar da, zamanla sosyal, kültürel ve siyasi amaç kazanmışlardır. Yani burada ki koruma ve yaşatma düşüncesi sadece dini inançtan değil, kültürel mirası korumak ve sağlıklı bir tarih bilincine ulaşmayı gerektirmekten kaynaklanmaktadır. Kültürel değerlerini ve tarihini bilmeyen bir nesil, gelecek kuşaklara hiçbir şey aktaramaz.

Bu nedenle müze binalarının sergileme ve depolama alanlarındaki eksiklikler giderilerek, içinde barındırdıkları sanat ve kültür değerleri yüksek olan eserlerin, bizlerden sonraki kuşaklara da kalması için yapılan bu çalışma, sorunlara biraz olsun çözüm getirecektir.

1.VAKFIN TANIMI

Arapça bir kelime olan vakıf, sözlük anlamıyla bir malı veya mülkü -satılmamak kaydıyla - bir hayır işine bağışlama , bırakmadır¹. Çoğulu Evkaf'tır.

Bir malı ya da mülkü satılmamak kaydıyla ve bazı özel şartlar çerçevesinde bir hayır işine sunmak olan vakıf , bu günkü anlamıyla kişinin taşınır ya da taşınmaz mallarını hiç bir dış etki altında kalmaksızın sırf kendi isteğiyle şahsi mülkiyetinden çıkarıp , hayır amacıyla yine kendisi tarafından belirtilen şart ve hizmetlerin yerine getirilmesi için ebedi olarak gelecek kuşaklara bırakmasıdır. Vakıf yapan kişinin ilk amacı Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak, ikinci amacı ise yaptığı << hayır>> işlerinin sonsuza kadar kalıp insanlara yararlı olmasıdır.

Vakfın hangi şartlara göre yürütüleceğini belirten yazılı belgelere <<vakfiye>> denmektedir. Vakfiyeler mahkemelerde hakimlerin ve şahitlerin önünde hazırlandıkları için, tarihi değeri açısından en güvenilir belgelerdir².

1.1. Vakfın Tarihçesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Haline Gelişi

Vakıfların ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı konusunda bilim adamlarınca çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bir kısım araştırmacılar vakfın İslamiyet'ten önce varolduğu fikrini savunarak, eski Türk'lere Roma ve Bizans İmparatorluğu'na kadar dayandırmaktadırlar³.

İslam hukukçularının ortaya koydukları kuramsal sistemlere göre vakıf, doğrudan doğruya İslam'dan kaynaklanmaktadır. Cumhuriyet öncesi kurulan bütün vakıfların kuruluş senedi olan vakfiyelere bakıldığında, ayet ve hadislerle yer verildiği görülür. Bu da vakfın hukuki kimliğini İslam'la birlikte aldığı görüşünü kuvvetlendirmektedir⁴.

Vakıfların kuruluşunda dini inançla birlikte, sosyal, kültürel, ekonomik, sanayi, ticari ve zırai düşünce ve amaçlar da esas alınmıştır. Bu nedenle medreseler, kervansaraylar, sebiller, camiler, kütüphane, hastahaneler, hanlar, köprüler, yollar, çarşılar, aşevleri, çocuk bakım evleri, doğumevleri, sütevleri inşa edilmiş-

1. Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, s,1363.

2. Ateş, vd., Son On Yılda Vakıflar-"1980-1990", s,5

3. Hatemi, Medeni Hukuk Tüzel Kişileri, s, 378.

4. Hatemi, Önceki ve Bugünkü Türk Hukukunda Vakıf Kurma Muamelesi, s, 22-23.

tir.

Dini ve hukuki bir kuruluş olarak vakıflar, insanlığa yardımı amaçlamış, kültür ve sanatla yanyana yürümüş onların gelişmesine ve yayılmasına hizmet etmiştir. İslamiyet'ten sonra Türkler vakıflara büyük önem vermişlerdir. Abbasiler, Emeviler, Selçuklu İmparatorluğu döneminde de vakıf eserleri meydana getirmişlerdir. Fakat vakıfların en görkemli devri ve gelişmesi Osmanlılar Dönemi'nde olmuştur⁵. Sayıları yüzbinleri aşan vakıfların sanat üzerindeki rolü ve dolayısıyla sanat tarihine katkıları göz ardı edilemeyecek niteliktedir. Vakıf eserlerinin güzel sanatlara hizmetleri sadece mimari açıdan değildir. Vakıf şartlarını bildiren vakfiye belgesi, cildi, hattı, tezhibi ve ya vakfedilmiş bir halı, bir yazı levhası, cinsi, malzemesi, tekniği ile sanat eseri kimliğine sahip olur. Bu nedenle vakıf eserleri sadece bina olarak değil, bunun yanı sıra yazı levhaları, halılar, duvar bezemeleri (kalemişi, çini, v.b.), ahşap ve madenden yapılmış dekoratif malzemeler ile Türk Sanatı açısından buldukları yerin ve dönemlerin karakteristik özelliğini yansıtır.

Zamanla artan vakıf hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere Hicri 1241/Miladi 1826 tarihinde Evkaf-ı Humayun Nezareti kurulmuş ve Darphane Nazarı Hacı Yusuf Efendi ilk Nazırlığa atanmıştır⁶.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı, İsmet İnönü'de ilk Başbakanı olmuştur. İsmet İnönü'nün bu ilk hükümeti döneminde birçok yasa çıkartılmıştır. Bunlardan birisi de 3 Mart 1924 tarihinde Halifelik'in kaldırılması olmuştur. Halifelik'in kaldırılmasıyla birlikte vakıflar alanında da bazı önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

"3 Mart 1924 tarihinde 429 sayılı Şer'iyye ve Evkaf ve Erkan-ı Harbiye-i Ummiye Vekaletlerinin ilgasına dair kanun yayınlanmış, bu kanunun 1. maddesi ile Din-i mübin-i İslam'ın itikat ve ibadeta dair bütün ahkam ve mesalihinin tedviri ve müessesat-ı diniyye-nin idaresi için Diyanet İşleri Reisliği Makamı kurulmuş, aynı kanunun 2. maddesi ile de Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti kaldırılmıştır. Böylece

5. Miroğlu, "Vakıfların Türk İslam Dünyasındaki Yeri", Vakıflar, s, 22.

6. Ateş, vd., a.g.e., s,7-9.

vakıfların yönetiminde meydana gelen boşluk 7. madde ile getirilen Evkaf Umu-ru, milletin hakiki menafi'ına muvafık bir şekilde halledilmek üzere bir Müdüriyet-i Umumiye şeklinde şimdilik Başvekalet'e tevdi edilmiştir hükmüyle doldurulmuştur. Bu gelişmelerle Evkaf Nezareti ortadan kalkmış, fakat Vakıflar Diyanet İşleri Reisliği'ne, cemaat meclislerine ve ya mahalli idarelere devredilmeyerek şimdilik kaydıyla bir Genel Müdürlük kurulmuştur⁷. Fakat daha sonraki gelişmeler ve bu konuda sürdürülen araştırmalar sonucunda şimdilik kaydıyla kurulan Genel Müdürlük devamlılık kazanmıştır. Halen vakıflarla ilgili her türlü işlemler bu Genel Müdürlük tarafından yürütülmektedir⁸.

1.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Yönetim Biçimi

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Başbakanlık'a bağlı olup, Başbakan adına bir Devlet Bakanı tarafından yönetilmektedir. Genel Müdürlük'ün merkez teşkilatı: Genel Müdür, Vakıflar Meclisi Üyeleri, Üç Genel Müdür Yardımcısı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Sivil Savunma Uzmanlığı ile;

- * Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı
- * Emlak Dairesi Başkanlığı
- * Mülhak ve Yeni Vakıflar Dairesi Başkanlığı
- * Hayır İşleri ve Sosyal Hizmet Dairesi Başkanlığı
- * Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı
- * İşletme ve İştirakler Dairesi Başkanlığı
- * Muhasebe Dairesi Başkanlığı
- * Personel Dairesi Başkanlığı
- * İdari İşler Dairesi Başkanlığı

olmak üzere dokuz Daire Başkanlıklarından oluşmaktadır⁹.

Bu Daire Başkanlıkları'nın da kendi alt Şube Müdürlükleri bulunmaktadır.

7. Hatemi, *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri*, s, 380.

8. Öztürk, *Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar*, s, 70-71

9. Ateş, vd., *a.g.e.*, s,14.

Daire Başkanlıkları, kendi birimlerinin gerektirdiği işlerle birlikte, Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri de yürütmekle yükümlüdürler.

Vakıflar, vakıf eserleri olan kütüphanelerin, medreselerin, kervansarayların, sebillerin, camilerin, hastanelerin, hanların, köprülerin, yolların, çarşıların, aşevlerinin yönetimi ve denetimi konusunda İslam hukukunda özellikli bir kuruluştur. Asıl içeriğini kaybetmemekle birlikte, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde kamu hukuku kuruluşu olarak, devlet kuruluşları arasına girmiştir. Bu nedenle vakfın kendine özgü bir hukuku ve buna paralel olarak sosyal bir değeri vardır¹⁰.

1.2.1.Vakfın Özel Hukuku

Vakıf İslam hukukunda tüzel kişi olarak tanınır. Vakfın hangi şartlara göre yönetileceğini belirleyen, vakıf resmi senedi olan vakfiyelerle tüzel kişilik kazanır. Vakıf yapan kişi önce << sadaka >> olarak vakıf yapar, önce Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak ister. Buna paralel olarak ta yaptığı << hayır >> ın sonsuza kadar sürmesini ister. Bunun için vakfiyeye, vakfın yönetimiyle ilgili şartlar koyar. Vakfın bu şartları, Kuran-ı Kerim'in değişmez hükmü gibi kabul edilir. Vakıflarda gözetilmesi gereken asıl amaç vakfın çıkarlarıdır¹¹.

Devlet tüzel kişiliğinden ayrı olan fakat bu tüzel kişiliğin idari denetimi altında, özel hukuk hükümlerine ait bir sosyal kurum olarak kabul edilmiştir. Devlet otoritesinin, bunlar üzerinde gözetim ve denetim hakkı vardır. Bu nedenle Türk Medeni Kanunu'nda da İslam hukukunun hükümleri aynen kabul edilmiştir¹².

Yöneticisi kalmamış, yani mülhak vakıf özelliğini yitirmiş vakıfların yaşantılarını sürdürebilmesi için, devlet, denetimiyle birlikte yönetimini de almıştır. Bu vakıflara zaptedilmiş vakıf ve ya mazbut vakıflar denmektedir¹³.

" Dini, sosyal ve ekonomik yönden bu kadar önemli olan vakıfların korunması ve idare edilmesi Vakıflar Genel Müdürlük'ün görevleri olarak belirlenmiş, böylece vakıflar üzerindeki devlet vasiyetinin disiplin altına alınması sağlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlük'ü 2762 sayılı Vakıflar Kanunu ve Vakıflar Tüzüğü

10. "Vakıflarımızda Yönetim ve Denetim Sistemi", Cumhuriyet'in 50. Yılında Vakıflar, s,10.

11. Arabacıoğlu, "Vakıfları Anlamak", Vakıflar, s,2.

12. Akyol, "Vakıflarda Dernekleşme", Vakıflar, s, 23.

13. "Vakıflarımızda Yönetim ve Denetim Sistemi", a.g.y.

hükümleri gereğince mazbut vakıfları, vakfın irade ve arzusunun belirten vakfiye şartları gereğince idare etmek, en verimli biçimde işletmek ve temsil etmek, Mülhak ve Yeni Vakıflar'ın denetimlerini yapmak 7044 sayılı kanun gereği aslında vakıf gereği olan tarihi ve mimari eski eser ve abidelerin onarımlarını, restorasyonlarını yapmakla görevlidir¹⁴.

14. Kılıç, "Vakıflar Genel Müdürlüğünün Ülke Ekonomisi İçindeki Katkı Görev ve Konumları", Vakıflar, s,16

2. VAKIF MÜZELERİ

Vakıflar Genel Müdürlük'ünün müze konusunda ki çalışmaları çok eski yıllara kadar dayanmaktadır. Evkaf Nezareti 1913 yılında Evkaf-ı İslamiye Müzesi'ni kurmuş, bu müze daha sonra Türk İslam Eserleri Müzesi adıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.

Vakıf abidelerinin onarımları sırasında ortaya çıkan mimari parçalar, şebeke-ler teknik olanaksızlıklar nedeniyle tekrar kullanılamıyordu. Bu eserlerin sayısı arttıkça Vakıflar Genel Müdürlüğü, kendi imkanları içinde bir galeriye ya da modern bir depoya ihtiyaç duymaya başlamıştı. Çünkü ele geçen eserler, mimari parçalar, korniş ve ya bir kemer ayağı daha sonra ki onarımlar için fikir vereceğinden korunmaları gerekiyordu. Ayrıca yazma eserler ve halılar vakıfların teber-rukat ambarlarında her türlü imkandan ve bilgiden yoksun, ilkel şartlar altında depolanmaktaydı.

Bu ihtiyaçlarla birlikte, dini ve siyasi çıkarlar doğrultusunda müze fikri gelişerek Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1967 yılında çalışmalara başlamış ve önce Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'ni daha sonra da Türk Vakıf Yazı Sanatları Müzesi'ni kurmuştur¹⁵. Bu çalışmaların devamını getirerek 1979 yılında Halı Müzesi'ni ve 1981 yılında Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi'ni açmıştır.

2.1.Vakıf Müzelerinin Tarihçesi

Mustafa Hayri Efendi, 1913 yılında Evkaf-ı Humayün Nezareti'nde nazırlığı döneminde Evkaf-ı İslamiye Müzesi'ni kurmak üzere harekete geçmiş, yönetim kurulu üyesi olarak, devlet üyeliğinden emekli Keçecizade Reşat Fuat Bey, eski belediye başkanı ve İstanbul Milletvekili İsmet Bey, Sayıştaytay ikinci başkanı Ermenak Bey, İl seçkinleri ve muhtarlık dairesi müdürü İbn-ül-Emin Mahmut Kemal Bey, Kültür Bakanlığı yazılmış kitap ve tercüme dairesi üyelerinden Mehmet Ziya Bey, Müze Müdürü olarak ta Ahmet Hakkı Bey görevlendirilmiştir. Yönetim Kurulu üyeleri, bina vakfiyelerini aylarca inceledikten sonra sanat niteliği taşıyan eser ve eşyaları toplamışlardır. Müze'nin işleyiş biçimini gösteren yönetmeliği de hazırlayarak Süleymaniye İmaret'i'nde resmi bir törenle Evkaf-ı İslamiye Müzesi'ni açmışlardır.Yönetim Kurulu üyeleri, haftada bir toplanarak müze için

15. Yücel, "İstanbul Vakıf Müzeleri", Türkiyemiz, s, 12-21.

gerekli konuları görüşüyorlardı¹⁶.

1927 yılında bu müze, Türk İslam Eserleri Müzesi adıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na daha sonra da Kültür Bakanlığı'na devredilmiştir.

2.2. Vakıf Müzeleri'nin Yönetim Biçimi

Vakıf Müzeleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi, Kültür Şubesi'ne bağlıdır. Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

* Arşivde bulunan vakfiye, ferman, berat, hüccet v.b. belgeleri Türkçe'leştirme işlemi yapmak, bunların kütük kayıtlarıyla diğer belgelerin ve sanat değeri yüksek olan kitap v.b. eserlerin mikrofilmlerini almak, bunları sınıflamak ve saklamak.

* Eski vakıflar ile Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıfların merkezi sicile tescilini yapmak, mahkemeler, resmi kuruluşlar ve vakıf evlatları tarafından merkezi sicilde tescil edilmiş vakıflarla ilgili belgelerin onaylı örneklerini vermek.

* Diğer devlet kuruluşları ile bunlara bağlı arşiv, kütüphane ve kuruluşlarla şahısların elinde bulunan vakfiye v.b. belgeleri tespit ederek bunların Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivine girmesini sağlamak.

* Tevliyet, zabıt, intifa hakkı, şart tebdili ve tevzin cetveli gibi işlemleri kütüğe kayıt ederek bunlarla ilgili evrak ve belgeleri saklamak.

* Arşivde yapılacak bilimsel araştırmaları milli çıkarlara uygun güvenlik içinde yürütmek.

* Vakıfları ve vakıf hizmetlerini tanıtıcı bilimsel kitap, dergi ve broşürler yayımlamak, Genel Müdürlük'e bağlı kütüphane ve müzelerin çalışmalarını planlamak, denetlemek, vakıflarla ilgili galeri ve sergi açmak.

* Genel Müdürlük'ün tarihçesini hazırlamak.

* Genel Müdür tarafından verilen diğer hizmetleri yürütmek¹⁷.

16. Öztürk, " Evkaf-ı Humayun Nezaretinin Kuruluş Tarihi ve Nazırların Hal Tercümeleri", Vakıflar Dergisi, s, 80.

17. Ateş, vd., a.g.e., s, 57.

3.ÇEVRE KOŞULLARI

Müzelerdeki eserler, tüm diğer nesnelere gibi oluşumlarıyla başlayan, yok olmalarıyla sona erecek olan bozulma sürecindedirler. Bu eserlere yüklenen kültürel değerler gereği, bozulmayı yavaşlatarak ömürlerini uzatmak onları korumanın ilk şartıdır. Bozulma süresinin uzunluğu, eserlerin kendi fiziksel yapısının yanı sıra, içinde bulunduğu yapı fiziği öğelerine de bağlıdır.

3.1. Yapı Fiziği Öğeleri

Yapı fiziği öğeleri, yapılarda uygun fizik ortamlarının, başka bir deyişle değişik yönlerden konfor koşullarının oluşmasında ışık, nem, renk, ısı, güneş ışınimleri, hava devinimleri v.b. gibi, insanın dışında olan fakat insanı etkileyen etkenler olarak belirlenirler. Bununla beraber bazı yapılarda insan dışında bu fiziksel koşullardan etkilenen başka öğeler de bulunur. Müze yapıları böyle ayrıcalıklı yapılardır. Bu nedenle müzelerde yapı fiziği öğelerinin belirleyiciliği iki ayrı yönden önem taşımaktadır.

* Müzede sergilenenleri izleyenler - İnsanlar

*Müzede sergilenenler - Nesnelere

3.1.1. Yapı Fiziği Öğelerinin İnsan Yönünden Belirleyiciliği

Müzelerde sergilenen ve saklanan eserler için oluşturulmuş düzen, insanlar için konforlu olmayabilir. Bununla beraber insanlar bu mekanları geçici olarak kullandıkları için ikinci planda kalmak zorundadırlar.Örneğin; müzenin bir bölümünde nesnelere için ısı ve nemin az düzeyde olması gerekli ise bu ziyaretçilerde konforsuzluk yaratabilir. Fakat ziyaretçiler, burada müzenin asıl sahipleri olan nesnelere saygılı davranıp ödün vermek zorundadırlar. Müzelerde hacim akustiği yüzünden, ses yankılanmaları, uğultular, ses düzeyinde artış olması, müzeyi gezenlerin çıkardıkları ayak sesleri konfor koşullarının eksikliğidir.

3.1.2. Yapı Fiziği Öğelerinin Nesnelere Yönünden Belirleyiciliği

Müzelerin gerçek sahipleri olan nesnelere, yüzyıllar boyunca en iyi şekilde saklamak, korumak, bu süre içinde insanlara göstermek müzeciliğin amacıdır.

Nesneler başta nem ve ışık olmak üzere, hava kirliliği, biyolojik etkenler gibi dış etkenlerden etkilenip zarar görürler¹⁸.

3.1.2.1. Nem

Su çevremizde katı (buz), sıvı, buhar olmak üzere üç biçimde bulunur. Sıvı olan suyun buhar durumuna geçişinde her zaman ısının alınması söz konusudur. Suyun buhar durumundan sıvı durumuna geçmeside yoğuşmadır. " Müzelerde il-kesel olarak şu kaynaklardan su buharı oluştuğu kabul edilir:

* Dışarıda; yağmur, göl, deniz, nehir, yaş toprak

* Duvarlarda; kırılmış yağmur olukları, sızıntı yapan su boruları, suyun ze-minden duvarlara kılcal bo rularla (kapilarite) geçebilme özelliği

* İçeride; insan vücudu, nefes alma (bir gösterge olması için, bir insanın dinlenme anında saatte 20 gr. su buharı ürettiği söylenebilir), ıslak tahta bezi ile döşemelerin temizlenmesi, yoğuşma ve buharlaşma evreleri ¹⁹.

3.1.2.1.1. Nem Oranı

Nem oranı ile ilgili konu içinde, kuru hava, nemli hava, çok nemli hava te-rimleriyle çok sık karşılaşılır.Bu konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmak için doyma noktası ve yoğuşmayı, bunlara bağlı olarakta mutlak nem ve bağıl nemi bilmek gerekir.

3.1.2.1.1.1. Doyma Noktası ve Yoğuşma

Havada, buhar halinde su bulunur. Belirli ısı derecesinde havanın alabileceği su buharı miktarı da belirlidir. Doyma noktası, belirli ısıdaki havanın alabileceği en fazla su buharıdır. Isı yükseldikçe havanın alabileceği su buharı miktarı da ar-tar. Hava doyma noktasını aşınca, yani havaya su buharı eklenince ya da hava soğuyunca su, mekandaki soğuk yüzeylerin üzerinde damlacıklar olarak sıvı du-ruma dönüşür²⁰.

3.1.2.1.1.2. Mutlak Nem ve Bağıl Nem

18. Şerefhanoglu, " Müze Mimarisinde Yapı Fiziği Öğelerinin Belirleyiciliği",Yapı Dergisi , s, 57-63.

19. Kılıç Sirel, Müzelerde Koruma Önlemleri Konulu Kurs Notları, s, 14-15.

20. Kılıç Sirel, a.g.e., s, 17.

Havada her zaman taşıyabileceği en fazla su buharı bulunmaz, yani hava, her zaman doymuş durumda değildir. Mutlak nem, belirli sıcaklıkta verilmiş bir birim havanın, içerdiği su buharı ağırlığıdır. Birim havadaki bağıl nem, belirli sıcaklıktaki su buharının, aynı sıcaklıktaki havanın doymuş duruma geçebilmesi için gerekli olan su buharına oranıdır²¹.

Mutlak nem " AH ", bağıl nem " RH ", doymuşluk ise " S " ile gösterilir. Bağıl nem oranını ölçmek için kullanılan formül şudur;

$$RH = \frac{AH}{S} \times 100 \quad \text{Bağıl nem 0'dan 100'e kadar değerler alır.}$$

Bir örnekle açıklanacak olursa;

15 Derecede 1m³ havada 8 gr. su buharı bulunursa

$RH = \frac{8}{15} \times 100 = \% 53$ Buna göre havanın doymuş duruma gelebilmesi için % 47 oranında su buharına gerek vardır.

Bağıl nemin ölçülmesi, korumanın temelini oluşturur. Çünkü bağıl nem oranı bilirse havanın daha ne kadar su buharı alabileceği ve böylece eserlerin ıslaklaşığı ya da kuruluğu hakkında bilgi sahibi olunur.

3.1.2.1.2. Malzemenin Neme Duyarlılığı

Müzelerde korunan eserler neme duyarlılıklarına göre iki grupta toplanırlar. Bunlar organik malzemeler ve inorganik malzemelerdir.

3.1.2.1.2.1. Organik Malzemeler

Kağıt, ahşap, lif, dokuma, deri, boynuz, kemik, fildişi gibi gereçler organik malzemelerdir, yani canlı bir öğeden gelmektedirler. Bu malzemeler, yanıcı özelliğe sahiptirler, su buharı içerirler, çevresini saran su buharı oranına göre sürekli su buharı emer veya açığa çıkarırlar. Böylece çevrelerindeki havayla sürekli denge ararlar. Nem verirken küçülüp çekerler, nem emerken genişleyip şişerler. Malzemenin eskiliği, eserin ait olduğu dönem, geldiği yer ne olursa olsun, bulunduğu ortam ile sürekli nem alışverişi içindedirler. Organik malzemeler, uzunca bir süre nemli ortamda kaldıklarında, mantar ve böceklerin yerleşmelerine

21. Kılıç Sirel, a.g.e., s, 18-19.

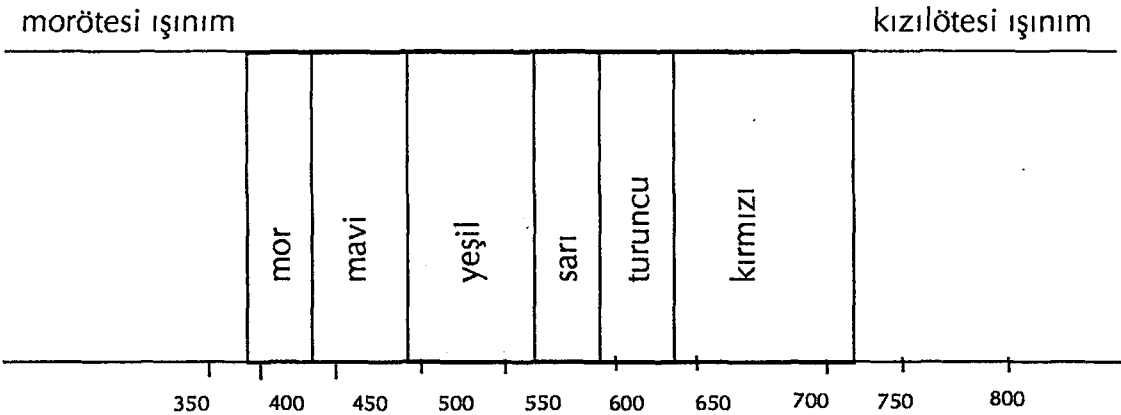
uygun ortam oluştururlar ve gereç aşınmaya başlar.²².

3.1.2.1.2.2. İnorganik Malzemeler

İNorganik malzemeler, minerallerden oluşan, seramik, taş, metal ve cam ge-reçlerdir. Bunlar su ve başka bir etkenin yardımıyla tepkimeye girerler. Yanıcı özellikleri yoktur. Suyu, içinde asit, tuz ve mikroorganizmalarla, birlikte kılcal borularıyla emerler. Müze içinde bu sorun yoksa da dışarıda sergileme sırasında, malzemenin gözeneklerine giren suyun donması sonucunda hacimin genişleme-si nedeniyle, yüzeyde ufalanmalar ve çatlamalar meydana gelir. Ayrıca nem ma-denlerde korozyonu hızlandırır, nem değişimi ise, bazı eski camların yüzeyinde çatlakların oluşmasına ve camın saydamlığını yitirmesine sebep olur. Bir de ka-zıdan yeni çıkmış eserler vardır ki bu eserler, koruma işlemi görünceye kadar, alışmış oldukları %100 bağlı nem ortamında bulunmak isterler. Yalnızca maden-ler alıştırma süresi beklemeden %45'in altındaki nem derecesinde saklanabilirler²³.

3.1.2.2. Işık

Işık insan gözünde duyulanmayı oluşturan ışınımlardır. Işınım, ışıktan daha geniş bir alanı içerir. İnsan gözünün göremediği ışınımlar da vardır. Bunun için ışık yerine, ışınım teriminin kullanılması daha doğrudur. İnsan gözünün algılaya-bildiği ışınımlar, görünür ışınımlardır. Bu ışınımların dalga boyları 380 ile 760 nm arasındadır. Her dalga boyu bir renge karşılık verir.

22. Yazarı yok, Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi, s, 11.

23. Yazarı yok, a.g.e., s,12.

Kısa dalga boyuna ve daha yüksek enerjiye sahip soğuk renkli ışınım olan morüstü ışınım, malzemenin bünyesinde kimyasal değişime neden olur. Uzun dalga boyuna sahip, sıcak renkli ışınım olan kızılaltı ışınım ise ısıyı artırır. Böylece eserlerin kurummasına, çatlamasına ve eserlerin şekil değiştirmesine neden olur²⁴.

Müzelerde sergilenen eserlerde görmenin temel koşulu olan ışık, bazı eserlerde geri dönüşü olmayan zararlara yol açar. Dokuların zayıflaması, renklerin solması ışığın başlattığı kimyasal tepkime sonucudur.

3.1.2.2.1. Işık Kaynakları

Işık kaynakları, doğal ve yapay ışık olarak iki grupta toplanırlar. Bu ışık kaynakları, görülebilen ışınımın yanı sıra görünemeyen ışınım da yayarlar.

3.1.2.2.1.1. Doğal Işık Kaynakları

Doğal ışık kaynağı günışığıdır. Günışığı yüksek oranda morötesi ve kızılötesi ışınım içerir. Ayrıca günışığının aydınlık seviyesi, renk sıcaklığı, günün saatlerine, hava koşullarına, mevsimlerine göre değiştiğinden istenilen düzeyde tutulması çok zor ve müze için sakıncalı bir ışık kaynağıdır.

3.1.2.2.1.2. Yapay Işık Kaynakları

Yapay ışık kaynakları, akkor flamalı ve floresan lambalardır. Akkor flamalı lambalar, yüksek oranda kızılötesi, düşük oranda morötesi ışınım, floresan lambalar, düşük oranda kızılötesi, çok yüksek oranda morötesi ışınım yayarlar²⁵.

3.1.2.2.2. Malzemenin Işığa Duyarlılığı

3.1.2.2.2.1. Organik Malzemeler

Doğal ve yapay ışınım, tüm organik malzemeleri etkiler. Kağıdın renklerinin solmasına, kurummasına, dokumalarda renklerin solmasına ayrıca dokuların zayıflayıp kırılma oluşmasına, yağlıboya resimlerde, verniğin sararmasına, suluboyalarda, renk değişimine sebep olur.

24. Kılıç Sirel, *Müzelerde Koruma Önlemleri Konulu Kurs Notları*, s, 104. Yazarı yok, *a.g.e.*, s, 17.

25. Yazarı yok, *a.g.e.*, s, 17.

3.1.2.2.2. İnorganik Malzemeler

İnorganik malzeme olan taş, pişmiş toprak, maden, fildişi ve ahşap yüzey renkleri önemli değilse ışıktan etkilenmezler. Fakat yüzey renkleri önemli ise bu malzemelerde de renklerin koyulaşması ya da açılması gözlenir²⁶.

3.1.2.3. Hava Kirliliği

Hızla gelişen sanayileşme, yapılaşma, yoğun araç trafiği, sanayi ürünlerinden elde edilen yakıtların yanması sonucunda ortaya çıkan gazlar, hava kirliliğini oluşturan unsurlardır.

Kömürün ve petrol ürünlerinin yanması sırasında yakıtlarda bulunan kükürtün (S), havadaki oksijenle birleşmesinden oluşan kükürtdioksit (SO_2), ev ve fabrika bacalarından, motorlu araçların egzoz borularından çevreye yayılır. Kükürtdioksit çeşitli katalizör etkisiyle, oksidasyon sonucunda kükürttrioksite (SO_3) dönüşür. Bu da havadaki su buharı ile birleşince sülfürikasit (H_2SO_4) meydana gelir. Sülfürikasit hem havada hem de taş, kağıt ve dokumaların içerdiği bazı maddelerin katalizör görevi yardımıyla, doğrudan bu malzemelerin yüzeyinde oluşabilir. Bu tür malzemeler kükürtlü bileşiklerden en fazla zararı görürler²⁷.

Bütün bu unsurlar atmosferde bulunan oksijen ve su buharıyla birleşerek, eserler üzerinde kimyasal etkilerin oluşmasına neden olurlar. Ayrıca ortamda bulunan tozlar ve denizden taşınan tuzlar, gerek organik gerekse inorganik malzemeler üzerinde tepkimelere yol açarlar. Deniz kenarındaki tuz kristalleri eserlerin aşınmasına neden olur.

3.1.2.3.1. Malzemenin Hava Kirliliğine Duyarlılığı

3.1.2.3.1.1. Organik Malzemeler

Kağıt, pamuk, keten gibi selülozik malzemelerin molekül yapıları bozularak dokuları zayıflar kırılgaştır.Yün, ipek gibi protein esaslı malzemeler hava kirliliğinden daha az etkilenir fakat tümünde renk değişimi görülür.

26. Kılıç Sirel, Müze Aydınlatmasında Zararlı Işınlamalar ve Nesnelerin Bunlardan Korunması, s, 2.

27. Yazarı yok, a.g.e., s, 22-23.

3.1.2.3.1.2. İnorganik Malzemeler

Açık havada sergilenen eserler, özellikle kireçtaşı ve mermer, sülfürikasit taşıyan yağmur sularıyla yıkanması nedeniyle ayrışır ve giderek yüzeylerinin bir bölümünü yitirirler. Demir paslanır, tunç alaşımları korozyona uğrar. Atmosferde bulunan kükürlü gazlardan hidrojen Sülfür (H_2S), gümüşleri ve dokumaların üzerindeki sim işlemleri karartır²⁸.

3.1.2.4. Biyolojik Etkenler

Nemli, durgun ve sıcak hava, mantar oluşumu ve böceklerin üremesi için uygun ortam oluşturur. Havadaki tozlar içinde, mikroorganizma ve bitki sporları vardır. Bunlar uygun ortam bulduklarında buralara yerleşirler. Biyolojik etkenler, böceklerin etkisi ve mantarlar, likenler, yosunların etkisi olarak iki grupta toplanırlar.

3.1.2.4.1. Böceklerin Etkisi

Güve, ahşap kurdu gibi böcekler ve bunların yumurtaları, müzeye giren eserlerle veya başka nesnelere çok rahat taşınırlar. Böcekler olmadık yerlere saklanıp çok rahat üreyebilirler.

3.1.2.4.2. Mantarlar, Yosunlar, Likenlerin Etkisi

Küf ve diğer mantarlar, %70'den yüksek bağıl nem oranındaki ortamlarda oluşurlar. Açık havada sergilenen eserler üzerinde kök salarak yarattığı basınçla çatlamalara neden olurlar, malzemelerin dokularında çözülmelere sebep olurlar.

3.1.2.4.3. Malzemelerin Biyolojik Etkenlere Duyarlılığı

3.1.2.4.3.1. Organik Malzemeler

* Böcekler, başta kağıt ve dokumalar olmak üzere bütün organik malzemeleri kemirirler, dışkılarının yaydığı asit ile de eserleri tahrip ederler.

* Küf ve mantar türleri, kağıt, parşömen, deri ve dokumalarda leke oluşumuna, kağıt, keten, pamuk gibi malzemelerin dokularında çözülmelere sebep olurlar.

28. Yazarı yok, a.g.y.

3.1.2.4.3.2. İnorganik Malzemeler

* Böcekler, taş, pişmiş toprak gibi inorganik malzemelerin çatlaklarına yerleşerek ürerler.

* Küf, mantar ve yosunlar, açık havada sergilenen taş, pişmiş toprak, mermer, maden gibi eserlerin yüzeylerinde oluşarak, görüntülerini bozmanın yanı sıra eserlere yaptıkları basınçla, çatlakların oluşmasına neden olurlar. Bu çatlaklarda suyun donması sonucunda, hacim büyümesi olur ve eserlerin yüzeyinde kopmalar, dökülmeler meydana gelir²⁹.(Fotoğraf 1. 2.)

29. Yazarı yok, a.g.e., s, 24-25.

4. İSTANBUL VAKIF MÜZELERİ

İstanbul'da Vakıflar Genel Müdürlük'üne bağlı dört Vakıf Müzesi bulunmaktadır. Bunlar; İstanbul Halı Müzesi, İstanbul Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi, İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'dir.

4.1. İstanbul Halı Müzesi

4.1.1. Bağlı Olduğu Kurum

İstanbul Halı Müzesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı, Kültür Şubesi'ne bağlı olarak hizmet vermektedir.

4.1.2. Yeri

İstanbul-Eminönü ilçesi, Sultanahmet Camii ve Külliyesi'nin Hünkar Kasrı'nda bulunmaktadır.(Şekil 1.)

4.1.3. Yapı Hakkında Bilgi

18. yüzyıl İstanbul camilerinde görülen önemli bir yenilik, Hünkar Mahfilleri'nin gelişmesiyle ortaya çıkan, hünkar köşkü, hünkar kasrı, hünkar dairesi denilen yapılardır. İlk hünkar kasrı Sultanahmet Camii ve Külliyesi'nde görülmektedir³⁰.

Sultan 1. Ahmet'in döneminde, Selatin camilerinin en büyüğü olan, Sultanahmet Camii ve Külliyesi'nin yapımına 1609 yılında başlanmış, 1617 yılında bitirilmiştir. Sedefkar Mehmet Ağa tarafından yapılan Külliye; cami, medrese, darüşşifa, imaret, sıbyan mektebi, türbe, hamam, çarşı, arasta ve hünkar kasrından oluşmaktadır³¹.

Vakıf eserlerini korumak ve onarmakla görevli olan Vakıflar Genel Müdürlüğü, kendine ait binaları onarmakta ve değerlendirmektedir. Bunlardan birisi olan Sultanahmet Camii hünkar kasrı, iki katlı kesme taş bir bina olup, yedi salondan oluşmaktadır.Hünkar Kasrı onarılarak 13.04.1979 yılında İstanbul Halı Müzesi olarak hizmete girmiştir. (Fotoğraf 3.)

30. Önge, "İstanbul Camilerinde Hünkar Mahfilleri", *Önasya*, s, 8-9.

31. Aslanapa, *Türk Sanatı*, s, 271-272.

4.1.4. Bünyesinde Bulundurduğu Koleksiyonlar

Müze'nin koleksiyonunun oluşturulması için, Vakıflar Genel Müdürlüğü 1972 yılında çalışmalara başlamış, İstanbul Yeni Camii hünkar kasrı içinde depolanmış olan ve o güne kadar Anadolu'nun çeşitli camilerinden gönderilmiş, kullanılmayacak durumda olan halıların ve kilimlerin, sanat değerleri olanlarını seçmiştir. Ayrıca teberrukat ambarlarında ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde bulunan camilerden toplanan değerli halılar, onarımları yapılarak koleksiyon meydana getirilmiştir ³². Günümüzde müzede 14 - 15. yy.'lardan 19. yy.'a kadar olan dönemde dokunmuş halılar sergilenmektedir.

4.1.5. Sergileme Alanları

Sultanahmet Camii hünkar kasrının 1979 yılında, İstanbul Halı Müzesi olarak değerlendirildiği yukarıda belirtilmişti. İki kat ve yedi salondan oluşan müzede, günümüzde sergi alanı olarak sadece rampa, asma kat, asma kattan girilen içiçe iki oda, aşağıda ise bir koridor kullanılmaktadır. Bu mekanlarda halılar, panolar da duvarlara asılı olarak sergilenmektedir. (Fotoğraf 4. 5. 6. 7. 8.)

Ziyaretçi, Müze kapısından girdiği zaman tercihine bağlı olarak, ya karşı koridora ilerler ya da sağa dönüp rampaya yönelir. (Fotoğraf 9. 10.) Rampanın sonuna geldiği zaman, ahşap basamaklarla asma kata çıkar, buradan içiçe bulunan iki ayrı odaya girer. (Fotoğraf 11.) Aynı yolu izleyerek geri döner ve alt kattaki koridoru gezer. Ya da önce alt kattaki koridordan Müze'yi gezmeye başlar, sonra ikinci kata çıkar. (Fotoğraf 12.)

Sultanahmet Camii Hünkar Kasrı, sergi alanı olarak inşa edilmediği için ziyaretçi, Müze'yi dolaşırken aynı eylemi iki kez tekrar etmek zorundadır.

4.1.6. Depolama Alanları

Müze'nin sergileme alanı olarak kullanılan alt kat koridorunun yanında ki oda, depo olarak kullanılmaktadır. Burada ki halıların bir kısmı duvarlarda panolara gerilmiş durumda, bir kısmı ise rulo halinde yerde durmaktadır.

4.1.7. Müze'de Fiziksel Koruma Durumu

32. Pelit, " Türk Halı ve Kilim Sanatını Dünyaya Tanıtan Müzelerimiz", Vakıflar, s, 54-58.

4.1.7.1. Nem Denetimi

Nem giderici cihaz yada silikajelin olmaması nedeniyle Müze'nin sergileme ve depolama alanlarında nem, hiç bir şekilde denetlenememektedir. Nemin en yoğun olduğu zamanlarda Müze'de nem oranı %65 olarak belirlenmiştir³³.

4.1.7.2. Işık Kaynaklarının Denetimi

Müze'de yapay ışık olarak, 25 wattlık akkor flamalı ampuller kullanılmaktadır. Ziyaretçi olmadığı zamanlarda ışıklar kapatılarak denetim altında tutulmaktadır. Günışığının, pencerelerin ahşap kapaklarla (Fotoğraf 13. 14.) kapatılmasıyla Müze'nin içine girmesi engellenmekteyse de, Müze kapısından ve Müze'de bulunan vitraylı pencerelerden yoğun bir biçimde içeri girmektedir. Vitraylı pencerelerin tarihi ve sanat değeri olması nedeniyle, Müze sorumluları tarafından kapatılmaları istenmemektedir. (Fotoğraf 15.)

4.1.7.3. Hava Kirliliğinin Denetimi

Müze'de havayı filtre ederek temiz hava akımını sağlayan cihazın olmaması nedeniyle, havanın kirliliği denetim altına alınamamaktadır.

Müze, kentsel yerleşim bölgesine yakın ve araç trafiğinin etkin olduğu Sultanaahmet semtinde olduğu için, hava kirliliğine neden olan evlerin bacalarından ve motorlu araçların egzoz borularından çevreye yayılan kükürtün, havadaki oksijenle birleşmesinden oluşan kükürtdioksitten etkilenmektedir. Ayrıca Müze'de sergileme ve depolama alanlarının temizliği için, personel ve malzeme yetersizliği vardır.

4.1.7.4. Biyolojik Etkenlerin Denetimi

Müze'de biyolojik etkenlerden (böcekler, mantarlar, likenler ve yosunlar), halıları korumak için her bahar, sergilenen eserlerin tozları alınarak ilaçlanmaktadır. Depodaki eserler ise yaz aylarında havalandırılıp ilaçlanmaktadır³⁴. Fakat Müze'de bu ilaçlama tarihlerini gösteren yazılı bir kayıt yoktur.

4.2. İstanbul Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi

33. Genç, Söylesi, Nilgün Kılıç, Eski Müze Müdürü, 14.04.1992.

34. Genç, Söylesi, Nilgün Kılıç, Eski Müze Müdürü, 14.04.1992.

4.2.1. Bağlı Olduğu Kurum

İstanbul Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı, Kültür Şubesi'ne bağlı olarak hizmet vermektedir.

4.2.2. Yeri

İstanbul-Eminönü ilçesi, Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Sultanahmet Camii ve Külliyesi'nin bodrumunda yer almaktadır. (Şekil 2.)

4.2.3. Yapı Hakkında Bilgi

Sultanahmet Külliyesi yapılarından olan Sultanahmet Camii altında, mazgal deliklerinden zamanında hayvanlar için yapıldığı sanılan, tonozla örtülü üç salondan oluşan mekandır³⁵. Bu mekan 1981 yılında İstanbul Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce değerlendirilmiştir. (Fotoğraf 16. 17. 18. 19.)

4.2.4. Bünyesinde Bulundurduğu Koleksiyonlar

17-19. yüzyıl arasında Konya, Kayseri, Aydın, Gaziantep, Adana illeri, kasaba ve köylerinden derlenen kilim, cicim, sumak adı verilen, yün dokuma olan yaygılar bulunmaktadır.

Bu kilimler tamamen iki farklı grupta toplanırlar. Birinci grup kilimler, her keşin yakından tanıdığı Yörük ve Türkmenler tarafından dokunmuş olanlardır. İkinci grup ise, hiç bir sanat türünden etkilenmeden, kendine has bir geleneği yansıtır özelliğindedir. Bu yaygılar genellikle hayvan yetiştirici göçebe topluluklar tarafından, yalnızca kendi ihtiyaçlarını karşılamak için dokunmuştur³⁶. Toplam 437 adet kilim ve yaygıdan oluşan koleksiyon Müze'nin kapalı olması nedeniyle Hali Müzesi'nin deposunda saklanmaktadır.

4.2.5. Sergileme ve Depolama Alanları

İstanbul Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi'nin, Sultanahmet Camii bodrumunda, hayvanlar için inşa edildiğı sanılan mekanda bulunduğu ve günümüz-

35. Küçükaya, *Mimarbaşı Sedefkar Mehmet Ağa'nın Yaşamı ve Türk Osmanlı Mimarisine Katkısı*, s, 45-46

36. Pelit, " Türk Halı ve Kilim Sanatını Dünyaya Tanıtan Müzelerimiz", *Vakıflar*, s, 54-58.

de kapalı olduğu yukarıda belirtilmişti.

4.2.6. Müze'de Fiziksel Koruma Durumu

Müze'nin, elektrik tertibatının bağlı olduğu yüksek gerilim hattında arıza olması yüzünden, elektrik ter tibatı çalışmamaktadır. Sultanahmet bölgesinin, turistik bölge olması nedeniyle de İstanbul Büyükşehir Belediyesi yeraltı çalışmalarının yapılıp arızanın giderilmesine izin vermemektedir³⁷. Bütün bu olumsuzluklar ve müze binasında bulunan aşırı nem nedeniyle 1991 yılının 11. ayında Müze ziyarete kapatılmıştır. Müze kapatılmadan önce yaz aylarında %70, kış aylarında ise %90'lara varan nem oranı tespit edilmiştir³⁸. (Fotoğraf 20. 21. 22. 23.)

Günümüzde Müze'de bulunan kilim ve düz dokumalar Halı Müzesi'nin deposunda sağlıklı koşullar içerisinde, bir kısmı rulo halinde, bir kısmı da panolara gerilmiş durumdadır.

4.3. İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi

4.3.1. Bağlı Olduğu Kurum

İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı, Kültür Şubesine bağlı olarak hizmet vermektedir.

4.3.2. Yeri

İstanbul-Beyazıt meydanında, İstanbul Üniversitesi'nin bitişiğinde eskiden Belediye Kütüphanesi olarak kullanılan 2. Beyazıt Medresesi'nde bulunmaktadır.

4.3.3. Yapı Hakkında Bilgi

Sultan 2. Beyazıt döneminde, Mimar Hayrettin tarafından 1501 yılında yapımına başlanan İstanbul Beyazıt Camii ve Külliyesi 1506 yılında tamamlanmıştır. Külliye içerisinde bulunan medrese, merkezi bir dersanenin etrafında ondokuz öğrenci odası, revaklarla çevrili şardırvanlı orta avlusu ile klasik Osmanlı Medrese Mimarisi özelliği göstermektedir. Bina tamamen kesme taştan olduğu halde, dershane bir sıra taş, bir sıra tuğladan meydana gelmiştir.

37. Genç, Söyleşi, Nilgün Kılıç, Eski Müze Müdürü, 14.04.1992.

38. Genç, Söyleşi, 14.04.1992.

2. Beyazıt Medresesi'nin yapımına, Camii'nin yapımından bir yıl sonra başlanmış 1507-1508 yılında tamamlanmıştır. Mimarı Papazoğlu Yusuf'tur. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndeki Camii'ye ait vakfiye 1505-1506 tarihini taşımaktadır. Bu da göstermektedir ki Külliye'ye ait vakfiye, Camii'nin inşası sırasında düzenlenmiştir.

Medrese binası uzun zaman boş kalmış, bir ara erzak deposu, daha sonra fakirler için yerleşme binası olarak kullanılmış, daha sonra da bir süre yurt olarak kullanılmıştır. Bina yıpranmaya başladıktan sonra İstanbul Belediyesi'nce restore edilerek 1945 yılında kütüphane haline getirilmiştir³⁹.

Beyazıt Medresesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yeniden restore edilmiş ve 28.10.1984 yılında İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi olarak yeni bir düzenlemeyle tekrar ziyarete açılmıştır⁴⁰

4.3.3.1. Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nin Tarihçesi

Hicri 1334 / Miladi 1915 yılının Ramazan ayında, ilk defa Güzel Yazı Medresesi'nde Evkaf-ı İslamiye Müzesi İdare Meclisi başkan ve üyelerinin gözetiminde, Hat Sanatı'ndan çeşitli örnekler sunulan bir sergi açılmıştır. Evkaf Nazırı İbrahim Hayrullah Bey, elinde bulunan en güzel hat sanatı örneklerinin ve levhalarının sergide teşhirine izin vermiştir. Ayrıca İdare Meclisi başkanı Keçecizade Reşat Fuat ve üyelerden İbn-ül-Emin Mahmut Kemal Bey'ler de bazı sanat eserlerini ve hat örneklerini teşhire koyarak serginin mükemmel olmasına katkıda bulunmuşlardır⁴¹.

İlk çekirdeğini bu sergi ile oluşturan, Vakıf Hat Sanatları Müzesi 1967 yılında << Türk Vakıf Yazı Sanatları Müzesi >> ismiyle, İstanbul Vatan Caddesinde bulunan Sultan Selim Medresesi, diğer ismi ile Halıcılar Köşkü Medresesi'nde açılmıştır. Medrese, Kanuni Sultan Süleyman tarafından babası Yavuz Sultan Selim'in hatırasına yaptırılmıştır. Ondokuz medrese odası, dersane ve çeşmeden meydana gelen medrese, Klasik Osmanlı Medrese Mimarisi özelliği

39. Baltacı, XV. XVI. Yüzyılda Osmanlı Medreseleri Teşkilatı Tarihi, s, 164.

40. Öztürk, " Evkaf-ı Humeyun Nezaretinin Kuruluş Tarihi ve Nazırların Hal Tercümelere ", Vakıflar Dergisi, s, 86-87.

41. Öztürk, a.g.y.

42. Yücel, " Türk Yazı Sanatları Müzesi", Arkitekti, s, 132-133.

taşımaktadır⁴² .

Türk Vakıf Yazı Sanatları Sanatları Müzesi 1976 yılında kapatılmış, 1984 yılında 2. Beyazıt Medresesi'nde << İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi >> olarak tekrar ziyarete açılmıştır.

4.3.4. Bünyesinde Bulundurduğu Koleksiyonlar

Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde yazma Kuran-ı Kerim'lerin yanı sıra son devir hattatlarının yazdıkları çok sayıda levha bulunmaktadır. Bunların dışında çeşitli teberrukat malzemesi (şamdan, buhurdan, sedef bezemeli rahleler, yazı malzemeleri , kamyş kalem, mühre, hokka, makas, makta vs.) aşurelikler, üzeri yazılı cam şişeler, tılsımlı gömlek ve başlık, arşiv belgeleri, taş üzerine yazılmış hat örnekleri, Kabe kapısı örtüsü, Sakal-ı Şerif ve kutusu, siyah, kendinden desenli, saten Kabe örtüsü, Mekke, Medine, Arafat, Mina ve Müzdelife şehirlerinin maketleri, Hz Muhammed'in mezar toprağı bulunmaktadır.

Seksiyon sayısı ve isimleri şunlardır:

- *Kufi Kuran-ı Kerimler, Risaleler, Hint ve Mağrib hatlı yazma eserler ve levhalar
- *Nesih Kuran-ı Kerimler ve ahşap oymalı eserler
- *Muhakkak Kuran-ı Kerimler ve sülüs levhalar
- *Talik yazma ve levhalar - istifli yazılar
- *Sülüs ve aynalı yazılar
- *Tuğralar, Nesih Kuran-ı Kerimler
- *Hattat Padişahlar, sülüs ve muhakkak yazmalar
- *İcazetler
- *Hilyeler
- *Hanım hattatlar, işleme yazılar
- *Meşkler

*Etnoğrafik teşhir

*Sülüs- Nesih murakkalar

*Kutsal Emanetler

olmak üzere ondört seksiyondan oluşmaktadır.

4.3.5.Sergileme Alanları

Klasik Osmanlı Mimarisi medrese planının bir örneği olan 2. Beyazıt Medresesi'nin, merkezi bir dershanenin etrafında ondokuz öğrenci odası, revaklarla çevrili şadırvanlı orta avludan oluşmuş olduğu yukarıda belirtilmiştir.

Müze binası olarak kullanılan yapının, revak kısmı camlı bölmelerle kapatılmış ve koridorlar oluşturulmuştur. (Fotoğraf 24. 25.) Müze'de bulunan eserler bu koridorlar, koridor iç duvarları, medrese odaları ve baş eyvan dediğimiz dershane kısmında, duvarlarda panolarda, koridorlar ve odalarda ise masa tipi ve dikey vitrinlerde sergilenmektedir. (Fotoğraf 26. 27.) Müze'de klasik medrese yaşamını yansıtmak amacı ile etnoğrafik bölüm oluşturulmuş, burada hattat ve iki öğrencisi (manken) o dönemin giysileri içinde hat öğrenirken göstermektedir. Medrese'nin dersane kısmı, Kutsal Emanetler bölümü olarak düzenlenmiştir. Burada da Hicri 1301 tarihli Kabe kapısı örtüsü, Kabe'nin etrafını çeviren siyah, kendinden desenli, saten Kabe örtüsü, Sakal-ı Şerif ve kutusu, Mekke, Medine, Arafat, Mina ve Müzdelife şehirlerinin maketleri, Hz. Muhammed'in mezar toprağı sergilenmektedir.

Sergi salonları, izleyicinin Müze'yi dolaşması ve eserleri rahat görebilmesi için elverişli değildir. Bunun nedeni, yapının medrese binası olması ve sergi salonlarını, medrese odaları ve revak kısmının oluşturmasıdır.

İzleyici Müze kapısından içeri girdiğinde sağa ya da sola, kendi tercihi doğrultusunda yönelerek revak kısmını ve buraya açılan odaları gezmeye başlar. (Fotoğraf 28. 29.) Bir odayı gezdikten sonra koridora çıkıp, tekrar yanındaki odaya girer. Böylece aynı eylemi periyodik olarak tekrarlayarak en son odaya kadar gider. Geri döner ve bütün koridoru geçerek Medrese'nin karşı odalarına ve revak kısmına girer. Orada da aynı sırayı takip eder. Tekrar geri dönerek koridoru

geçer ve giriş kapısının karşısındaki kapıdan avluya çıkar. Avludan baş eyvan dediğimiz dersane kısmına gider. (Fotoğraf 30. 31.)

Müze'de revak kısmından oluşturulmuş koridorların ortasında kapılar vardır, buradan da avluya çıkılabilir. Bununla beraber bu kapılar kış aylarında kapalı tutulmakta, bahar ve yaz aylarında açılmaktadır. Bütün bunlar Müze'yi gezen kişi ve ya kişilerde ilgi dağılmasını, konforsuzluğa neden olmaktadır.

4.3.6. Depolama Alanları

Depolara girilemediği için, durum tespit edilememiştir.

4.3.7. Müze'de Fiziksel Koruma Durumu

4.3.7.1. Nem Denetimi

İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde nem sadece vitrin içlerinde silikajellerle denetim altında tutulmaktadır. Bunun dışında odalarda ve koridorlarda nem giderici cihaz olmadığı için, nem denetlenememektedir. Sergi alanları olarak kullanılan odaların ve koridorların duvar sıvalarında nem yüzünden kabarmalar ve dökülmeler görülmektedir. (Fotoğraf 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38.)

Depolara girilemediği için durum tespit edilememiştir.

4.3.7.2. Işık Kaynaklarının Denetimi

Müze'nin odalarında ve koridorlarında bulunan pencereler, perdelerle kapatılarak, günışığının içeri girmesi engellenmeye çalışılmakta, buna rağmen perdele- rin kenarlarındaki açıklıklardan içeri ışık sızmaktadır. (Fotoğraf 39. 40.)

Yapay ışık olarak 50 lüx'ü geçmeyen Dikroik yansıtıcı ampuller kullanılmaktadır (bu lambalarda ışınlar lamba camı yüzeyinde bulunan yansıtıcıya gelince ısı ışınları geri yansır.Görünür ışınlar cam katmanından geçer, ışık geri yansır⁴³).Böylece yapay ışık denetim altında tutulmaktadır. Ziyaretçi olmadığı zamanlarda da ışıklar kapatılmaktadır.

4.3.7.3. Hava Kirliliğinin Denetimi

İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, iş merkezlerinin ve araç trafiğinin

43. Kılıç Sirel, Müzelerde Koruma Önlemleri Konulu Kurs Notları, s, 107.

etkin olduğu Beyazıt semtinde bulunduğu için, hava kirliliğine neden olan bacalardan ve araçların egzoz borularından çevreye yayılan kükürtün havadaki oksijenle birleşmesinden meydana gelen kükürtdioksitten etkilenmektedir. Müze'de havayı filtre ederek temiz hava akımını sağlayan cihazın olmaması nedeniyle, hava kirliliği denetim altına alınamamaktadır.

4.3.7.4. Biyolojik Etkenlerin Denetimi

Müze'de, biyolojik etkenlerden (böcekler, mantarlar, likenler ve yosunlar) eserleri korumak için, her yıl Nisan ya da Mayıs aylarında temizlik ve ilaçlama işlemleri yapılmaktadır.

4.4. İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi

4.4.1. Bağlı Olduğu Kurum

İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi, Kültür Şubesine bağlı olarak hizmet vermektedir.

4.4.2. Yeri

İstanbul-Fatih ilçesinde, Saraçhanebaşı'nda, Belediye Sarayı'nın karşısında Amcazade Medresesi'nde yer almaktadır.

4.4.3. Yapı Hakkında Bilgi

Kendi bünyesi içerisinde de bir müze olan bu yapı topluluğu, 1697-1702 yıllarında 2. Mustafa Dönemi Sadrazamlarından, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın amcasının oğlu Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Külliye; dersane, kütüphane, sıbyan mektebi, onaltı odalı medrese, hazire, sebil ve çeşmeden oluşmaktadır. Klasik Türk Mimarisi üslubunda olan Külliye, 2580 m²'lik bir alana yayılmıştır⁴⁴. (Fotoğraf 41. 42. 43. 44.)

Külliye, 1958 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce restorasyon programına alınmış ve 13.05.1967 yılında medrese odaları, dershanesi ve avlusu İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi adıyla hizmete girmiştir⁴⁵.

44. Önge, Yücel, "Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi ", Arkitekt, s, 181-187.

45. Yücek, " Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi ", Arkitekt, s, 114-117.

4.4.4. Bünyesinde Bulundurduğu Koleksiyonlar

Müze'de, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, Vakıf abideleri onarım ve yenileme çalışmaları sırasında ortaya çıkan eski eserler, parçalar halinde buraya getirilerek toplanmış ve koleksiyon meydana getirilmiştir.

Bunlar madeni şebekeler, tuğla ve taş kitabeler, alçı pencereler, alçı kalıp örnekleri, İznik çinileri, taş mimari parçalar, sancak-kubbe-minare alemleri, yapı elemanları, mezar taşları, ahşap eserler, aydınlatma araçları, su tesisatı elemanları, teberrukat eşyaları, vitray ve imaret malzemeleridir.

4.4.5. Sergileme ve Depolama Alanları

İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'nde, ilk açıldığı 1967 yılında sergileme alanı olarak, Medrese odaları, kütüphane ve sıbyan mektebi arasında ki bahçe ile dersane ve medrese odaları arasındaki bahçe kullanılmıştır. Bahçe <<açık hava müzesi >> şeklinde iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Buralarda büyük taş eserler, kitabeler, büyük şebekeler, sütun başlıkları sergilenmiştir. Medrese odalarında ise ahşap eserler, aydınlatma araçları, teberrukat eşyaları sergilenmiştir⁴⁶.

Açıldıktan kısa bir süre sonra Müze kapatılmıştır. Kapalı olduğu süre içinde vakıf abidelerinin onarımları sırasında artan mimari malzemeler buraya getirilerek bırakılmış ve Müze depo haline gelip içinden çıkılamaz bir hal almıştır. 1981 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü, Müze'yi tekrar açma çalışmalarına başlamış, Külliye'nin tamiri, eserlerin bakımı ve tasnifi yapılmıştır. 28.10.1984 yılında Müze tekrar hizmete girmiştir. Medrese odalarında eser teşhir etmenin zorlukları, dış revaklar ve geniş avlu kullanılarak giderilmeye çalışılmıştır⁴⁷. Buna rağmen Müze 1985 yılında, yani açıldıktan bir yıl sonra tekrar kapatılmıştır. Günümüzde hala kapalı bulunan Müze'deki eserler, medrese odalarında, kapalı revak kısmında, sağlıksız koşullar içinde depolanmaktadır. Eserlerin bulunduğu odaların duvar sıvalarında, nem yüzünden yer yer kabarmalar ve dökülmeler görülmektedir. (Fotoğraf 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54.)

46. Şentürk, " Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi ", Vakıflar, s, 66-69

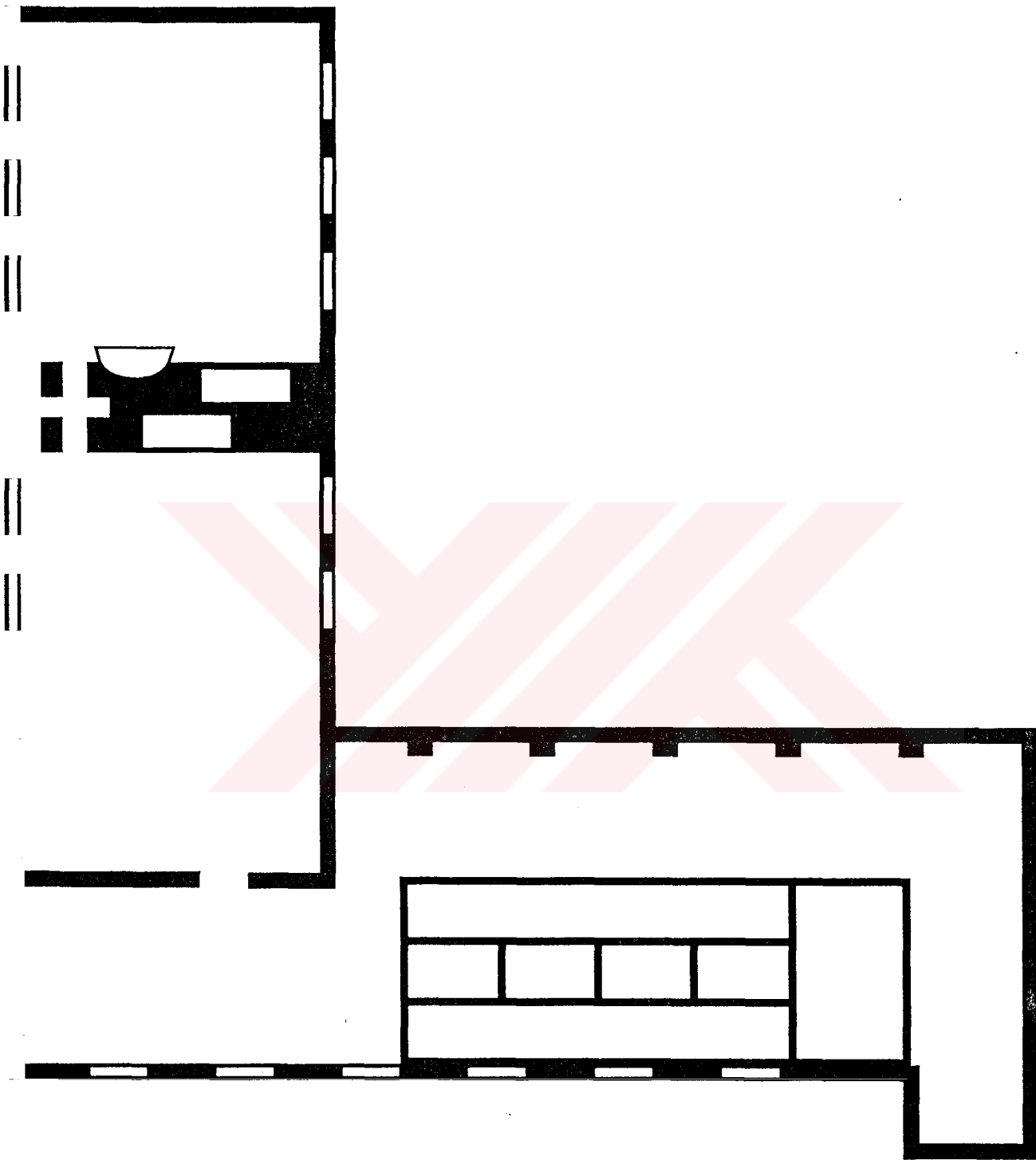
47. a.g.y.

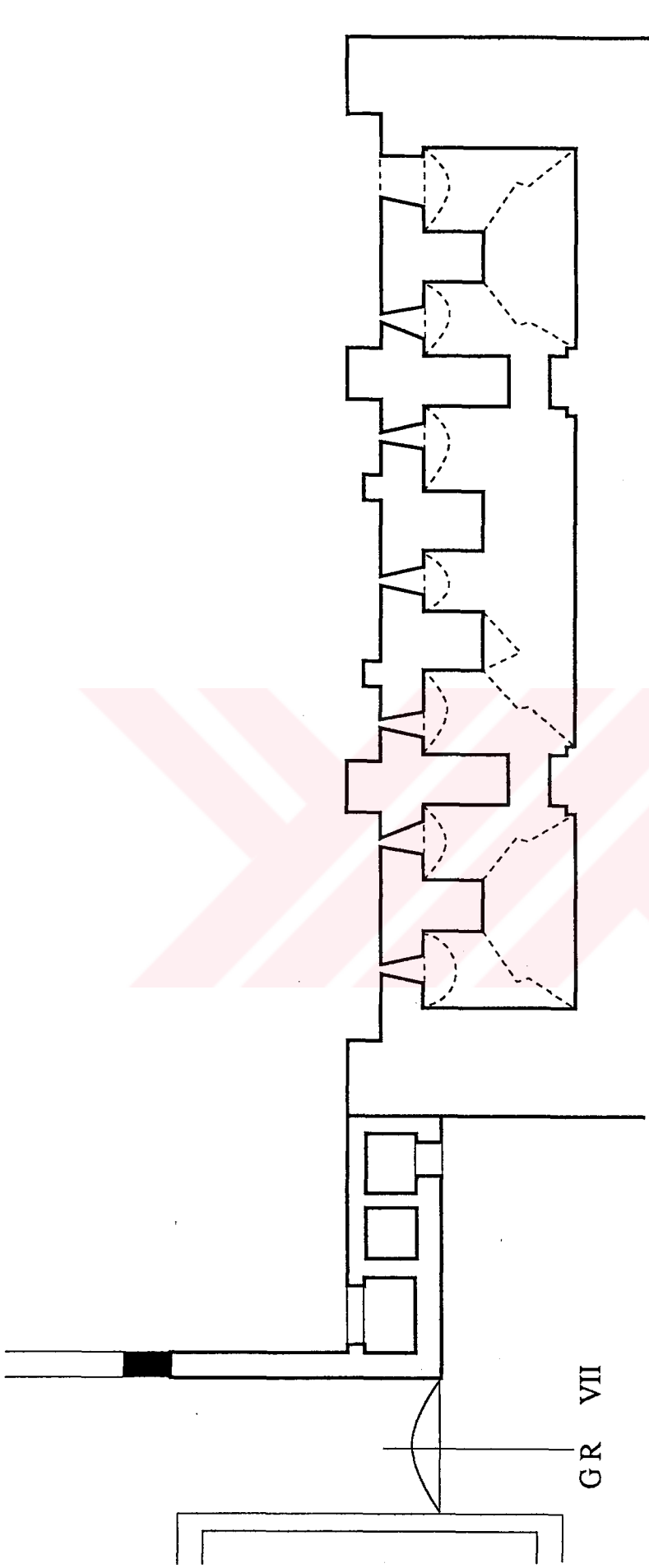
Görülüyor ki İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi için yapılan bütün harcamalar, bütün emekler boşa gitmiş ve müze yine bir depo haline getirilmiştir. Günümüzde Müze'de ki eserlerin tasnifi ve onarımları yapılmakta, 1992 yılının Kasım ayında tekrar ziyarete açılması planlanmaktadır.

Burada şu soru akla gelmektedir; acaba Vakıflar Genel Müdürlüğü Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'ni ziyarete açıp bir yıl sonra kapatmayı mı, yoksa sürekli olarak ziyarete açık tutmayı mı amaçlamaktadır?

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün açtığı ilk Müze olan İstanbul Türk İnşaat Eserleri Müzesi, Genel Müdürlük'ten gerekli ilgi ve çalışmaları ne yazık ki tam anlamıyla görememekte bu yüzden de sürekli açılıp kapanmaktadır.

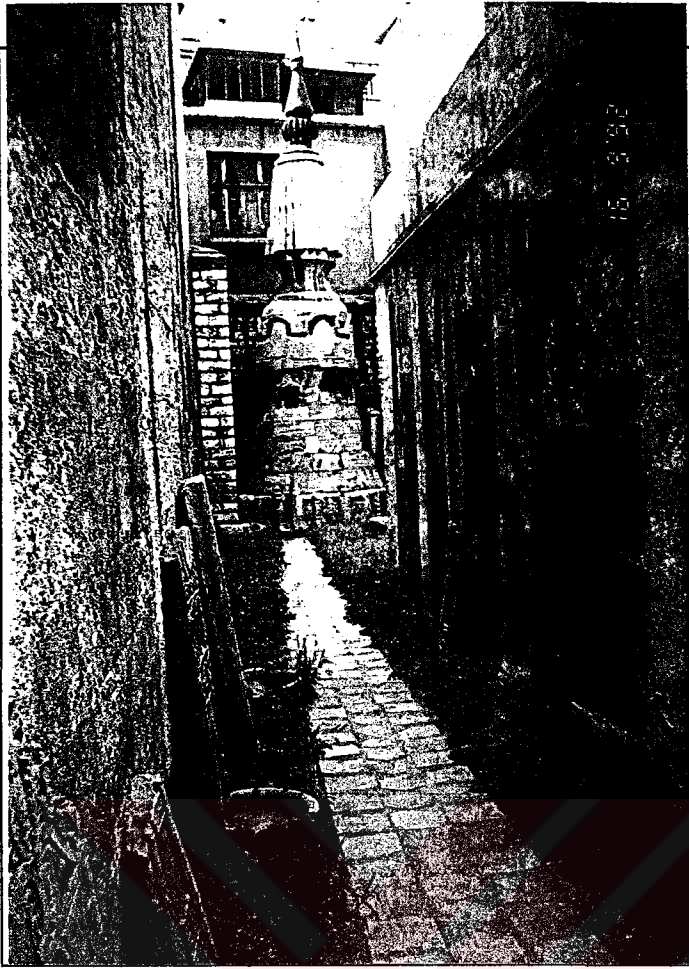

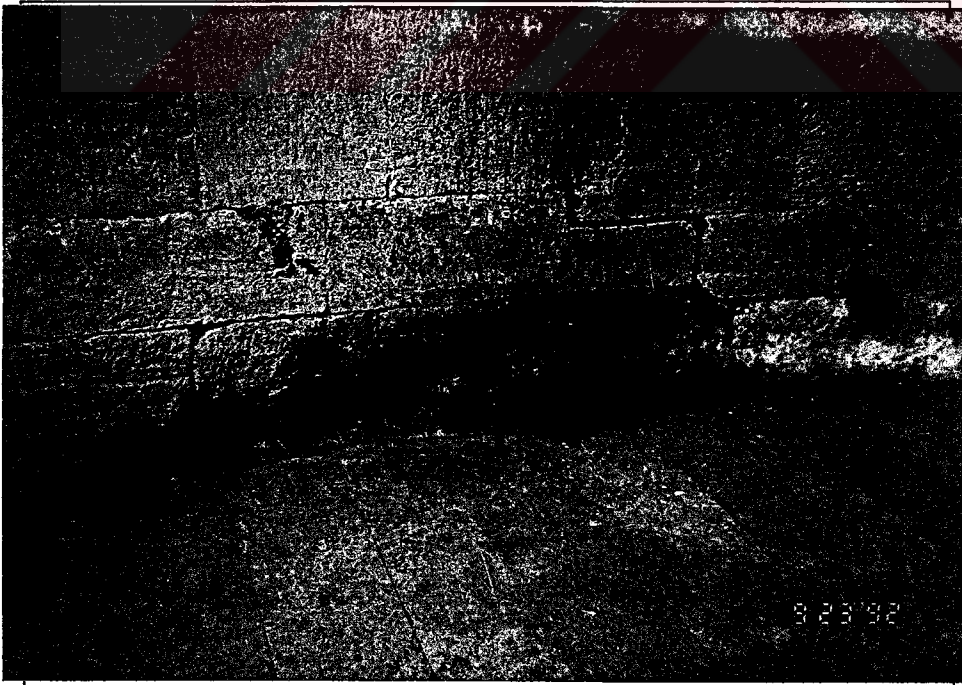
BODRUM KAT

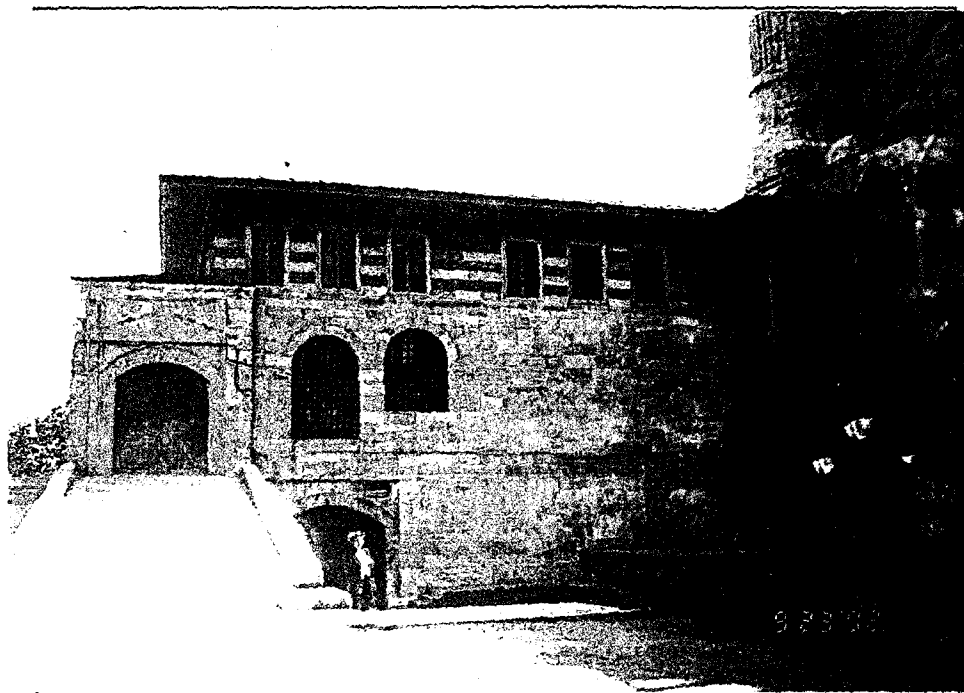
DERLEME: G. K. KAYA

Fotoğraf 1

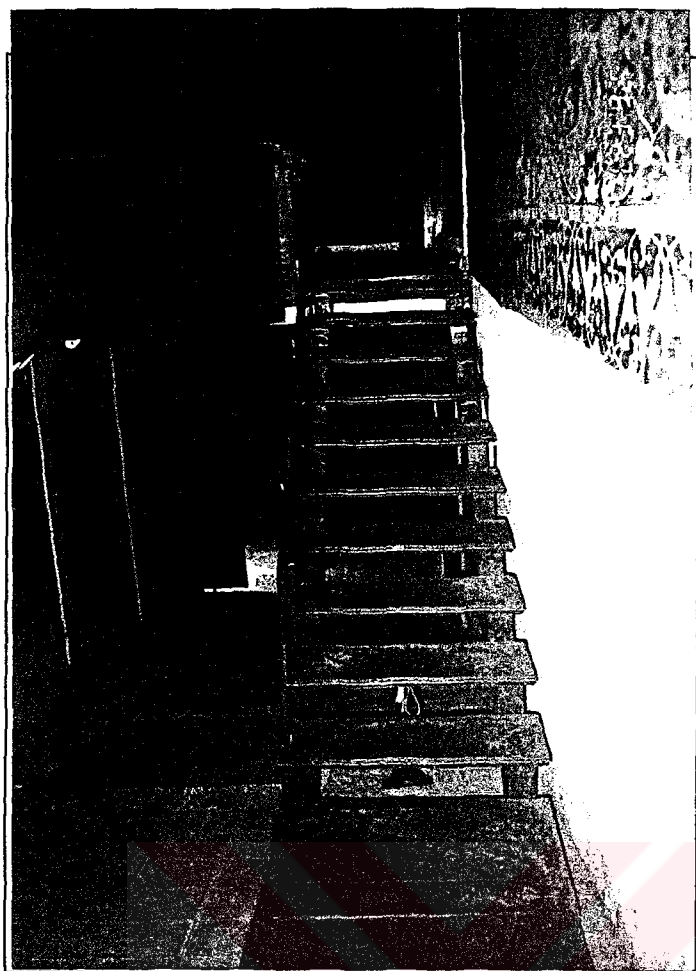
Fotoğraf 2

Fotoğraf 3

Fotoğraf 4

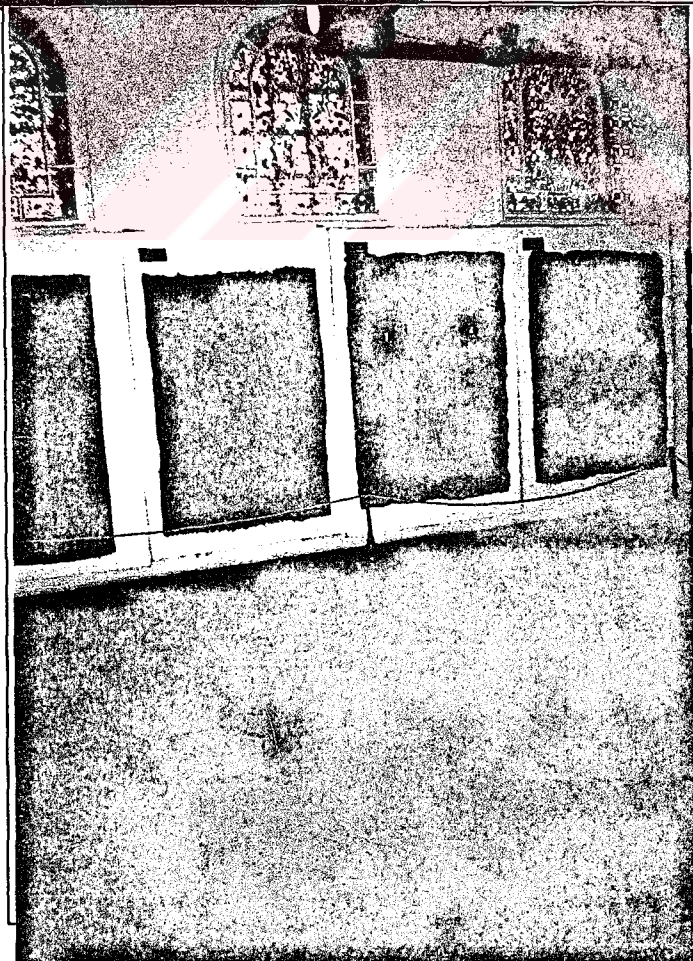
Fotoğraf 5

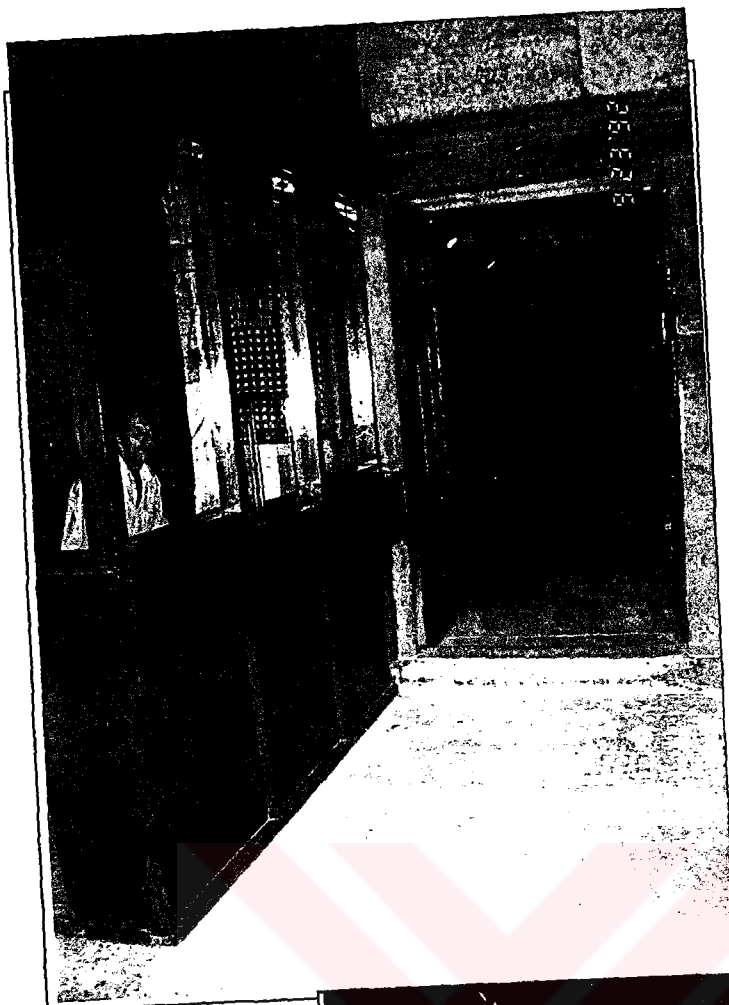
Fotoğraf 6

Fotoğraf 7

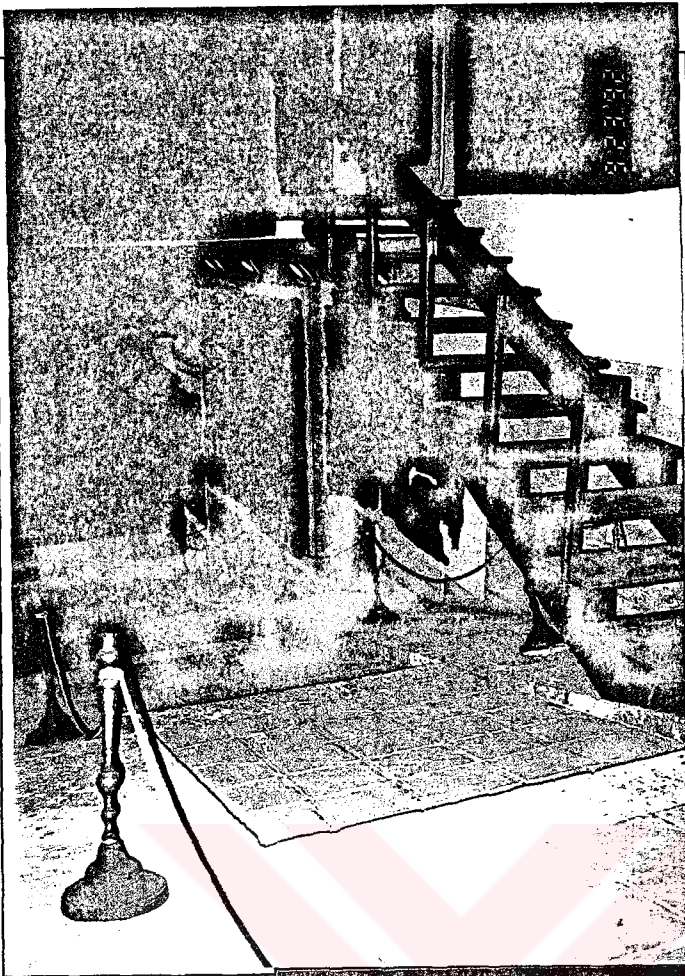
Fotoğraf 8

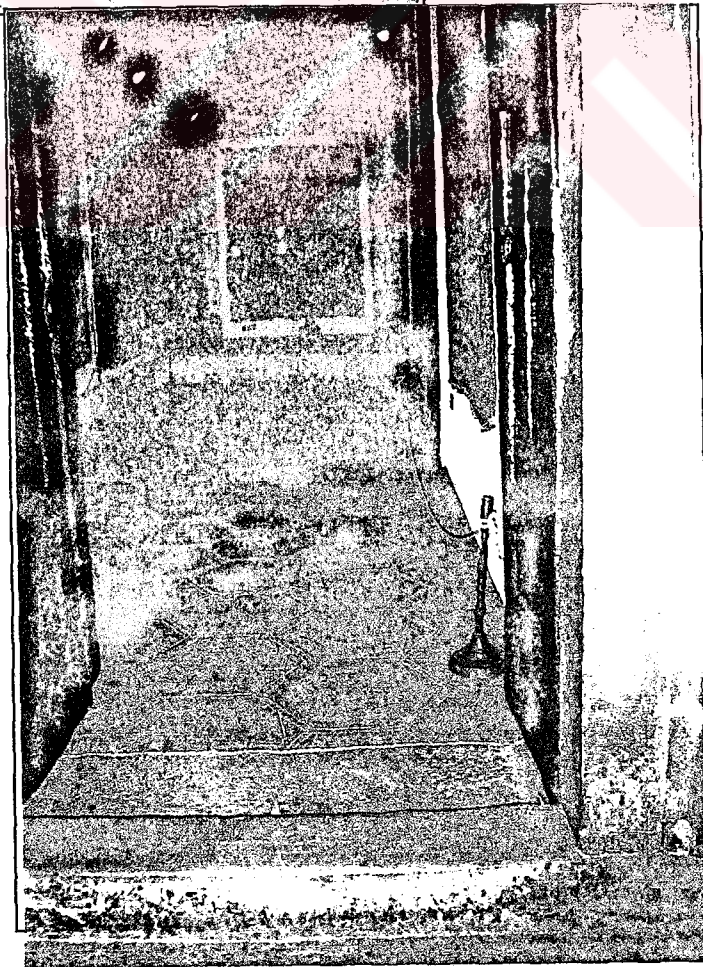
Fotoğraf 9

Fotoğraf 10

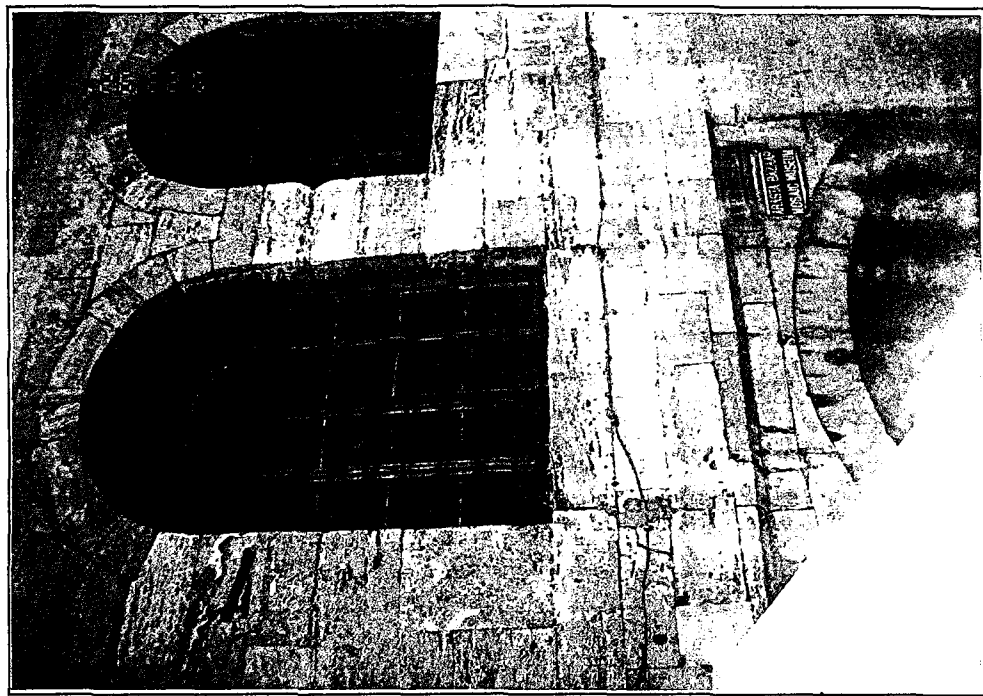

Fotoğraf 11

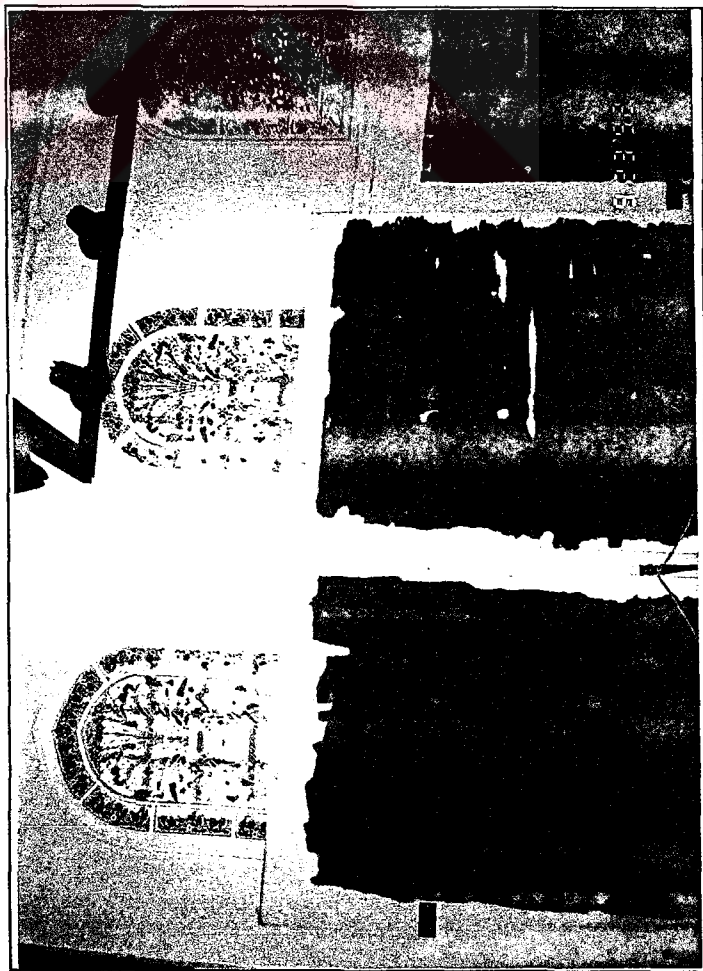

Fotoğraf 12

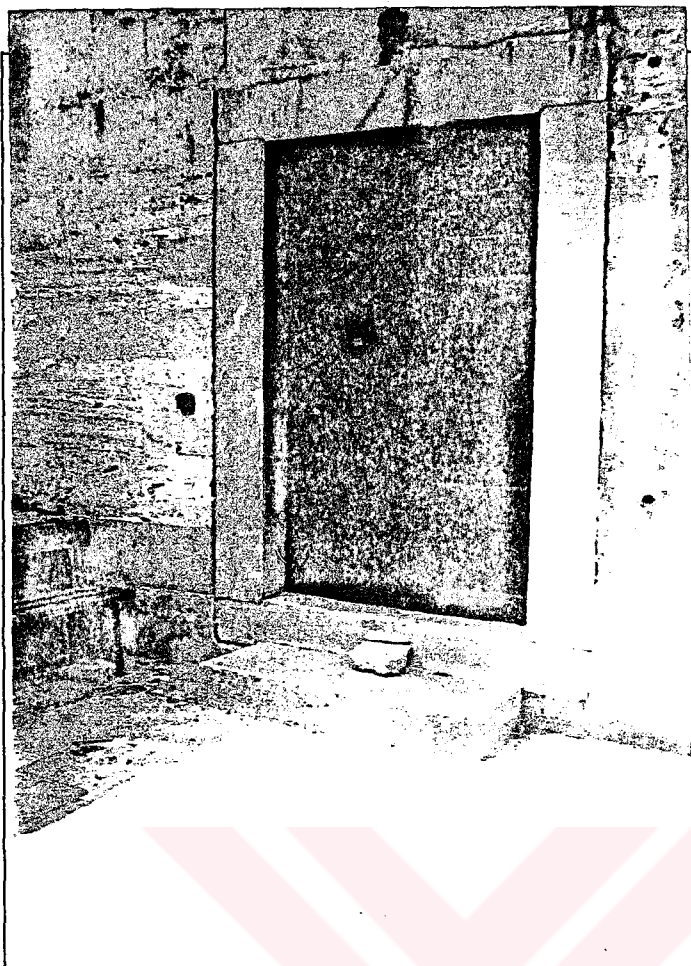
Fotograf 13

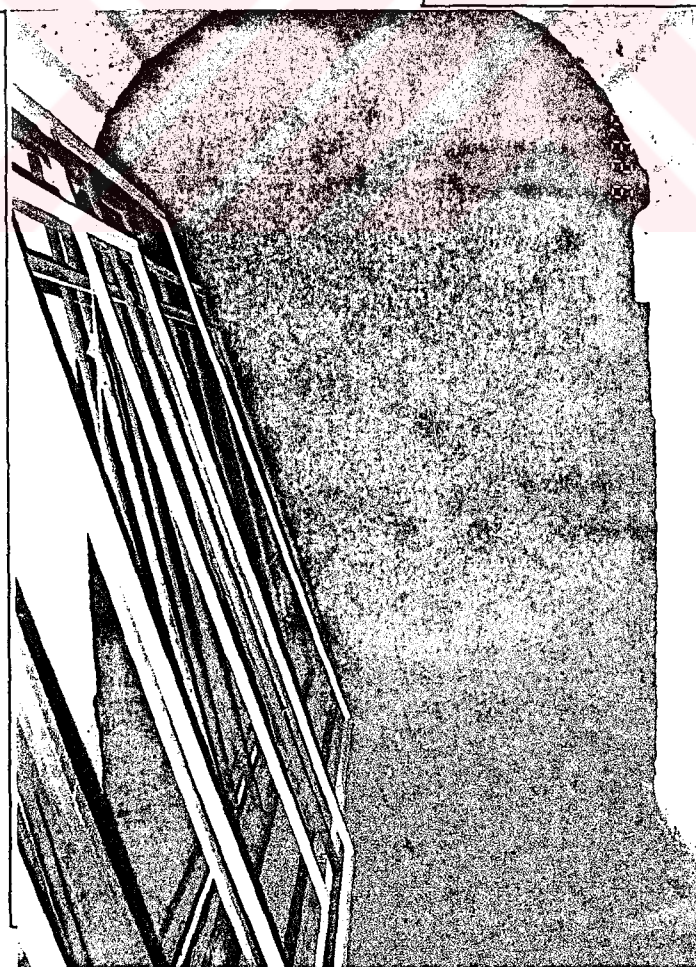
Fotograf 15

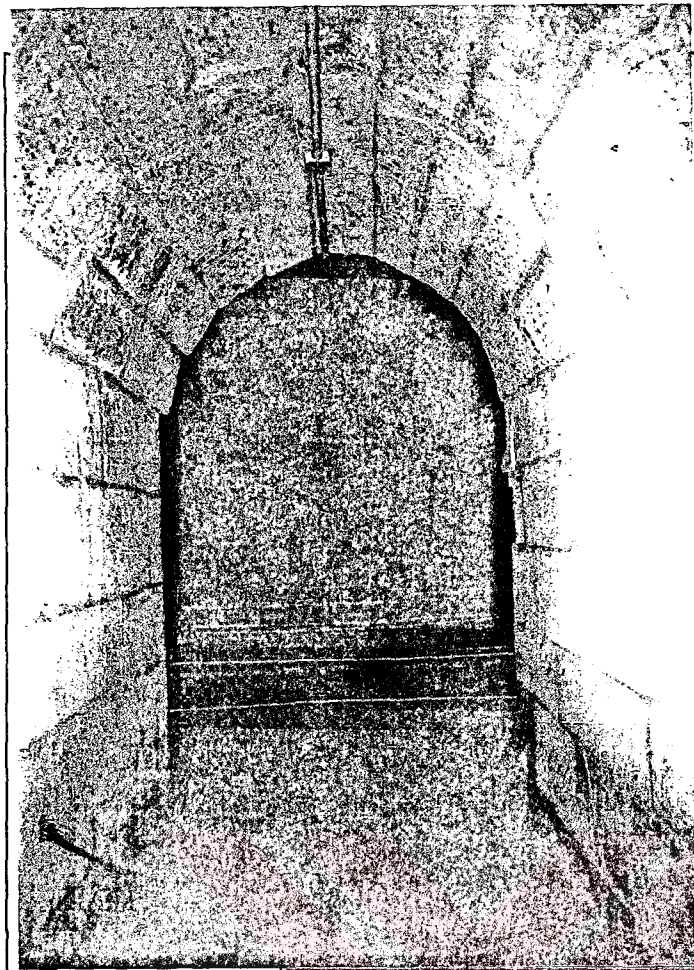
Fotograf 14

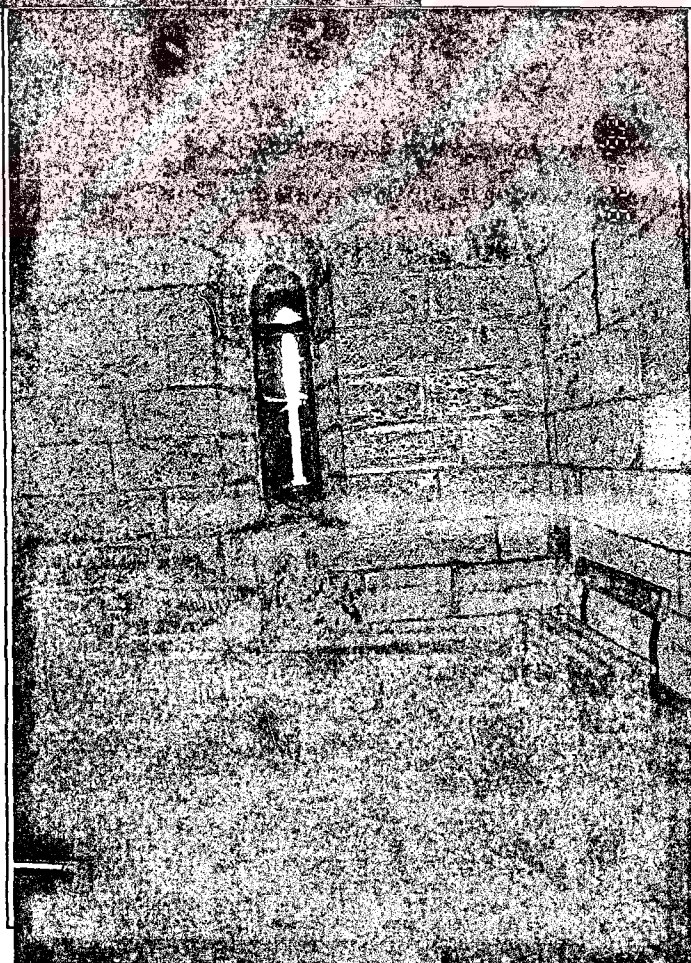
Fotoğraf 16

Fotoğraf 17

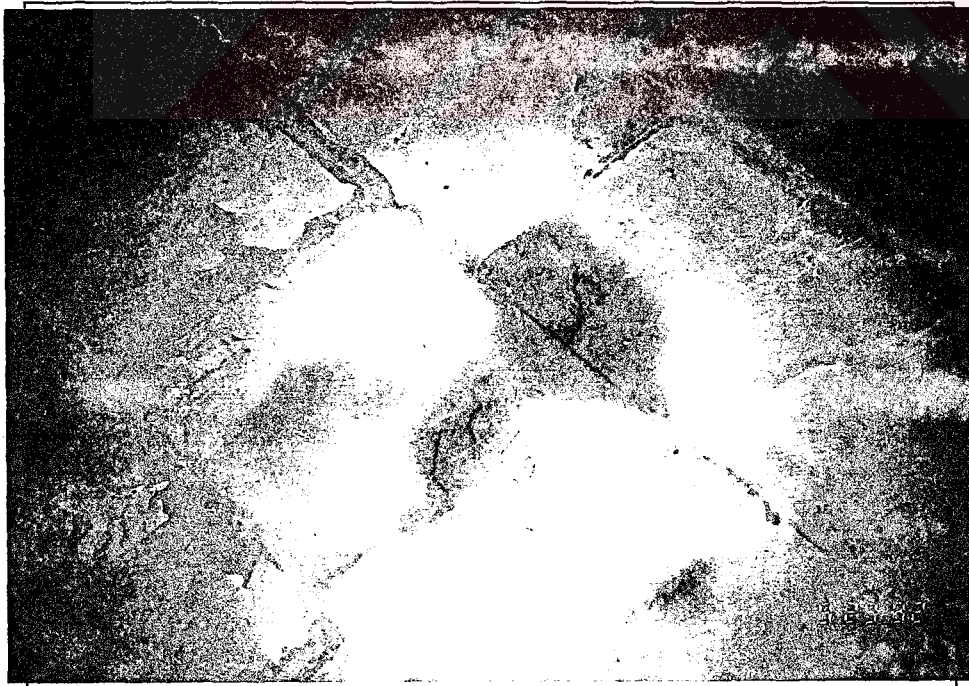
Fotoğraf 18

Fotoğraf 19

Fotoğraf 20

Fotoğraf 21

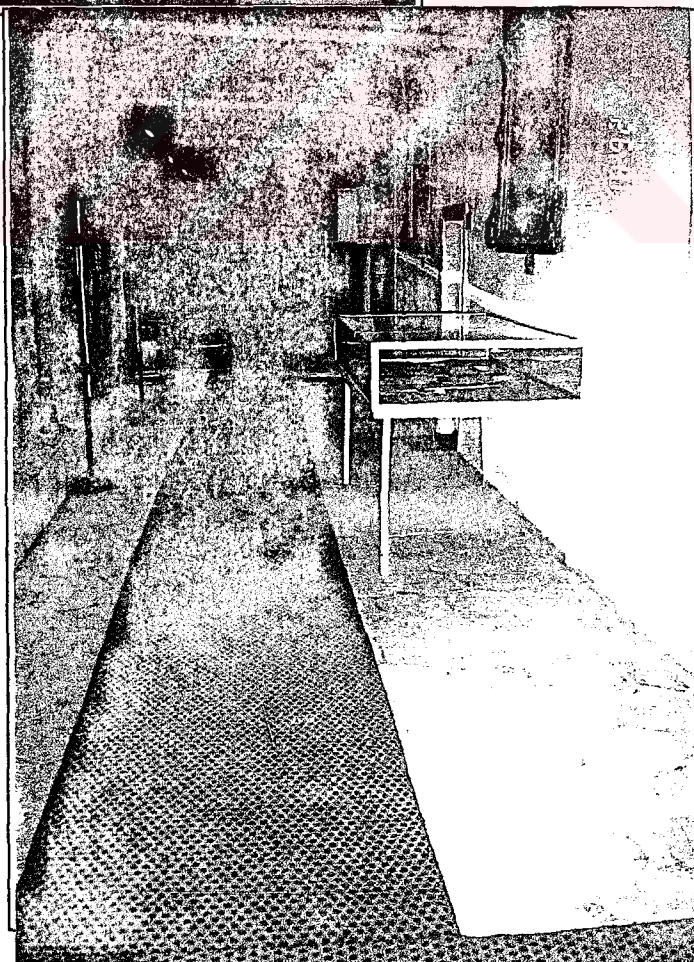
Fotoğraf 22

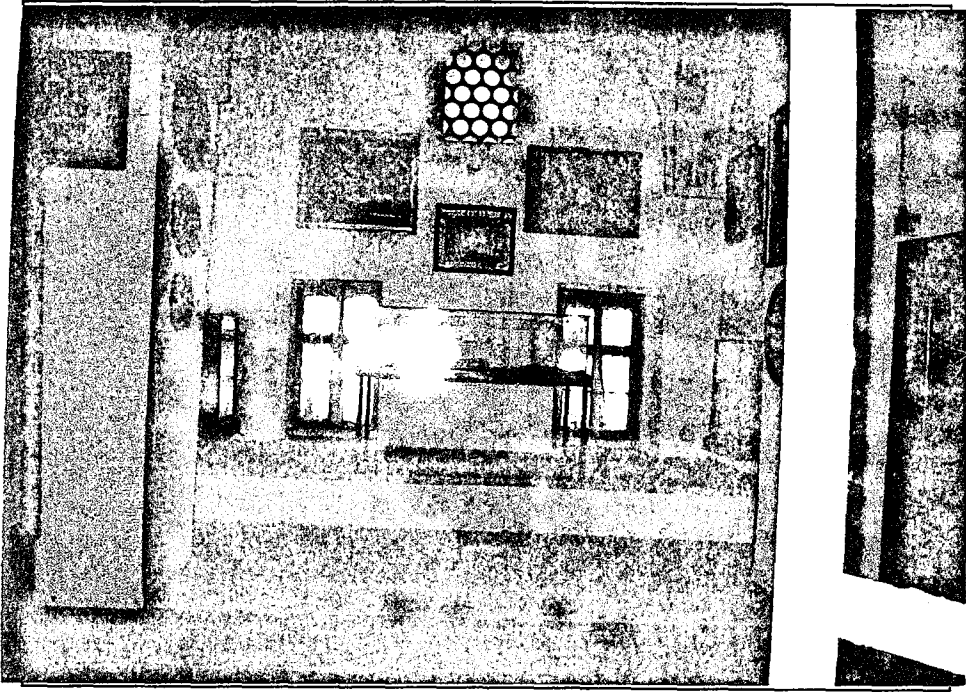
Fotoğraf 23

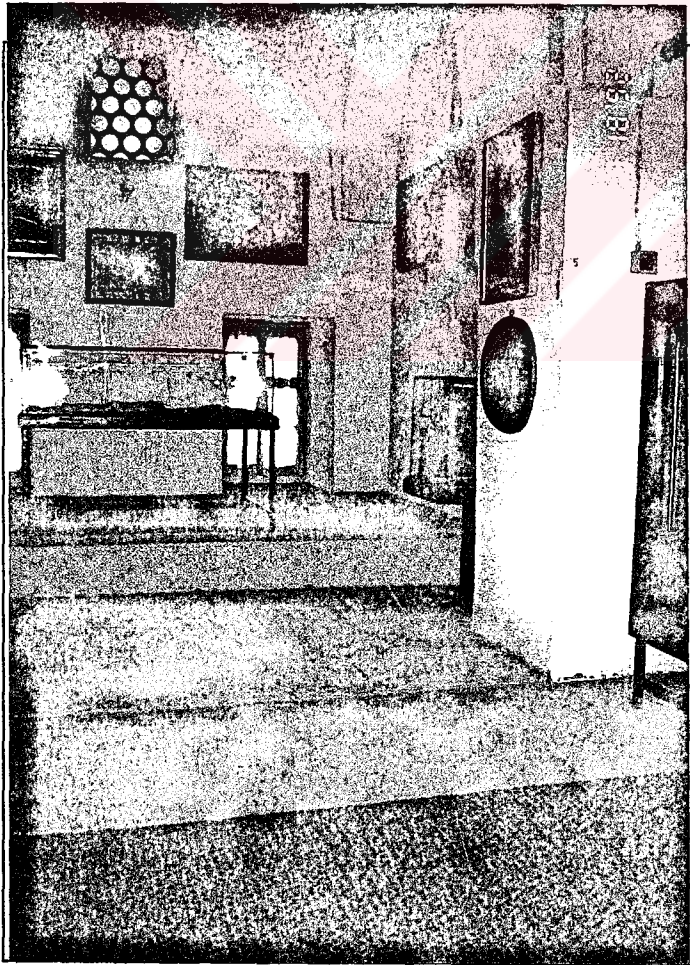
Fotoğraf 24

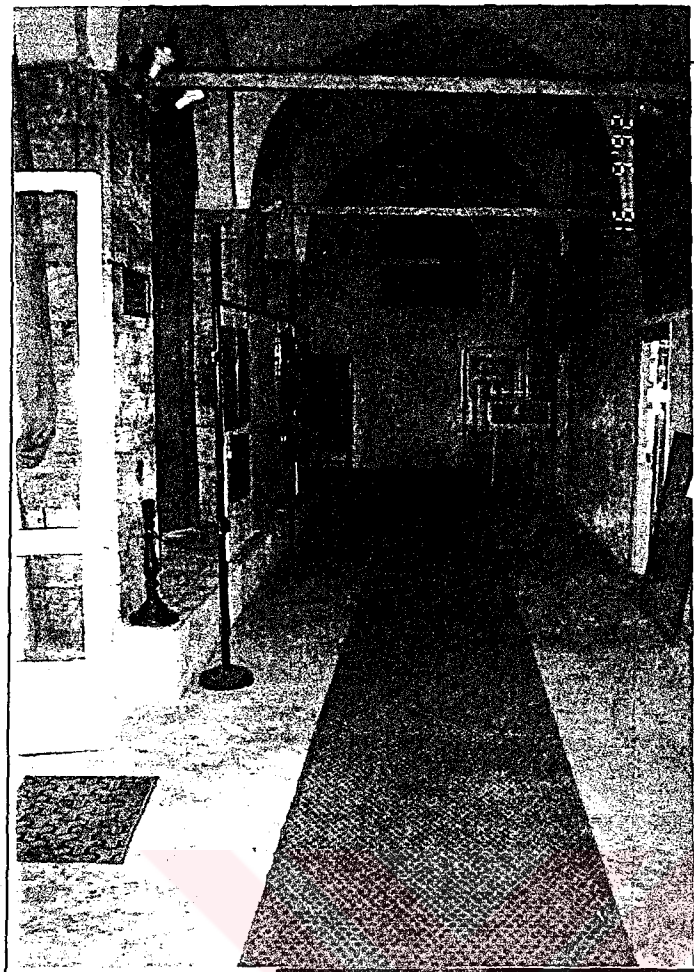
Fotoğraf 25

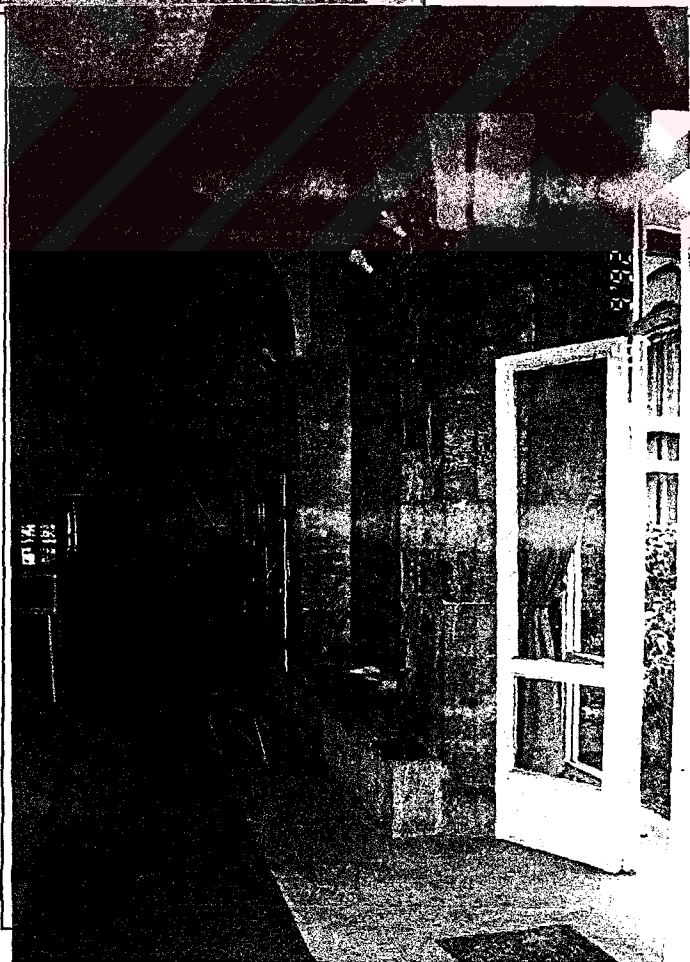
Fotoğraf 26

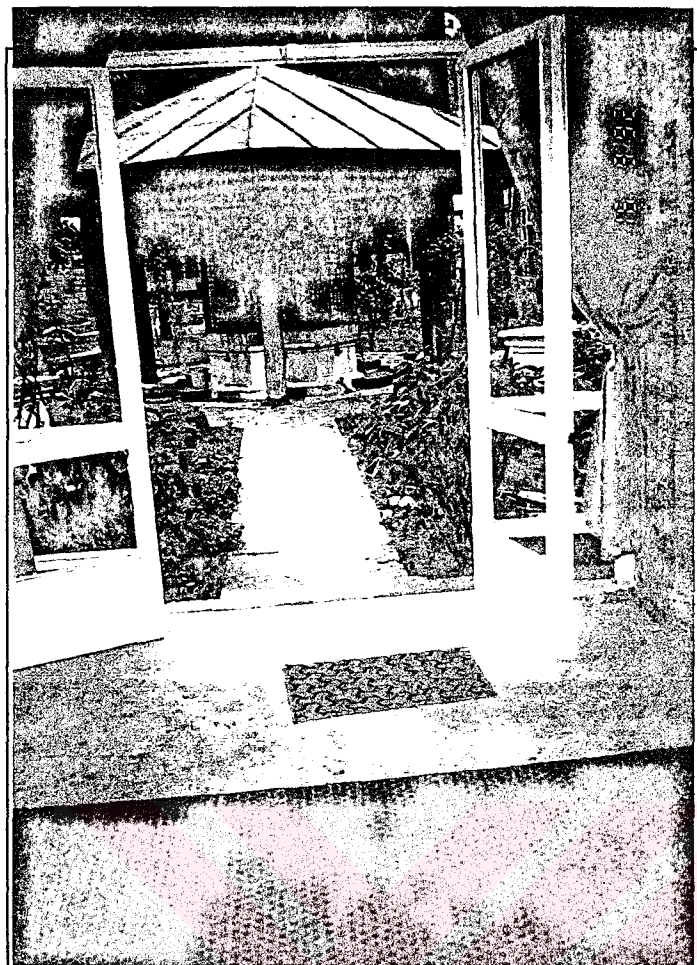
Fotoğraf 27

Fotoğraf 28

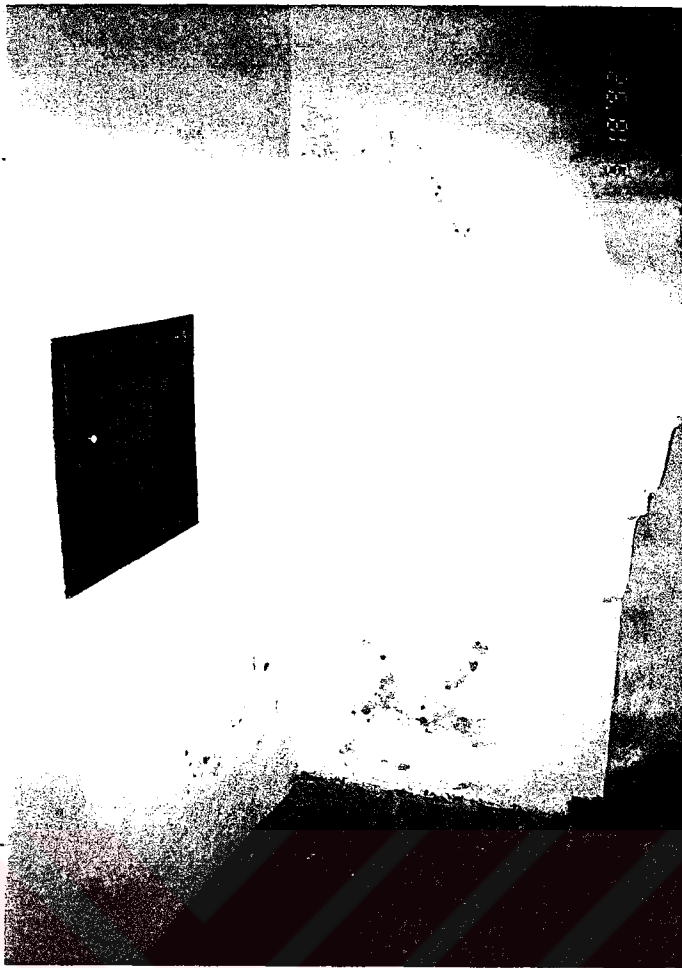
Fotoğraf 29

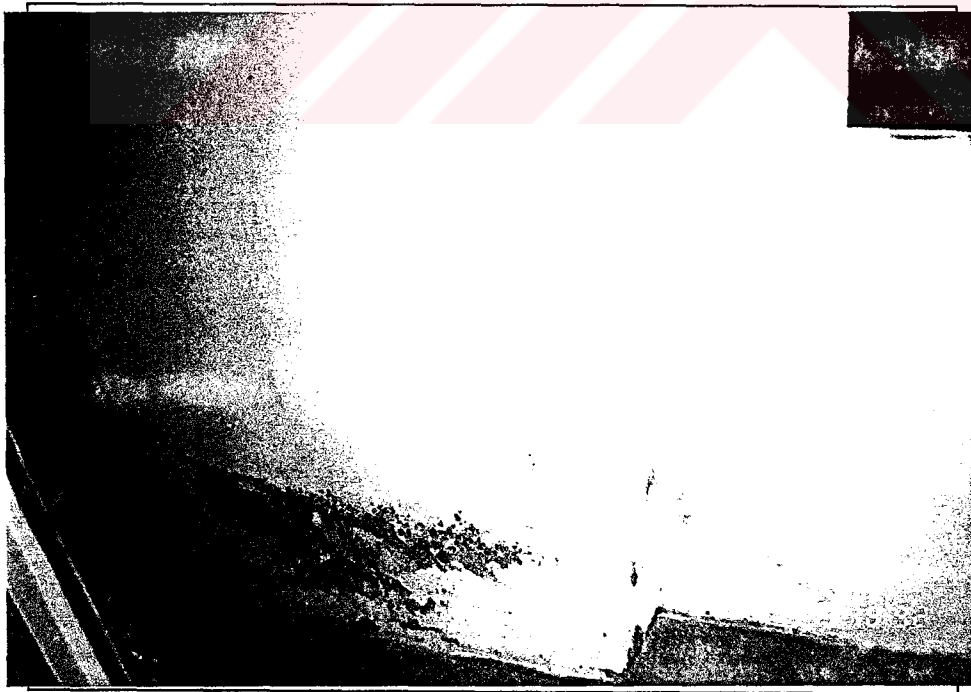
Fotoğraf 30

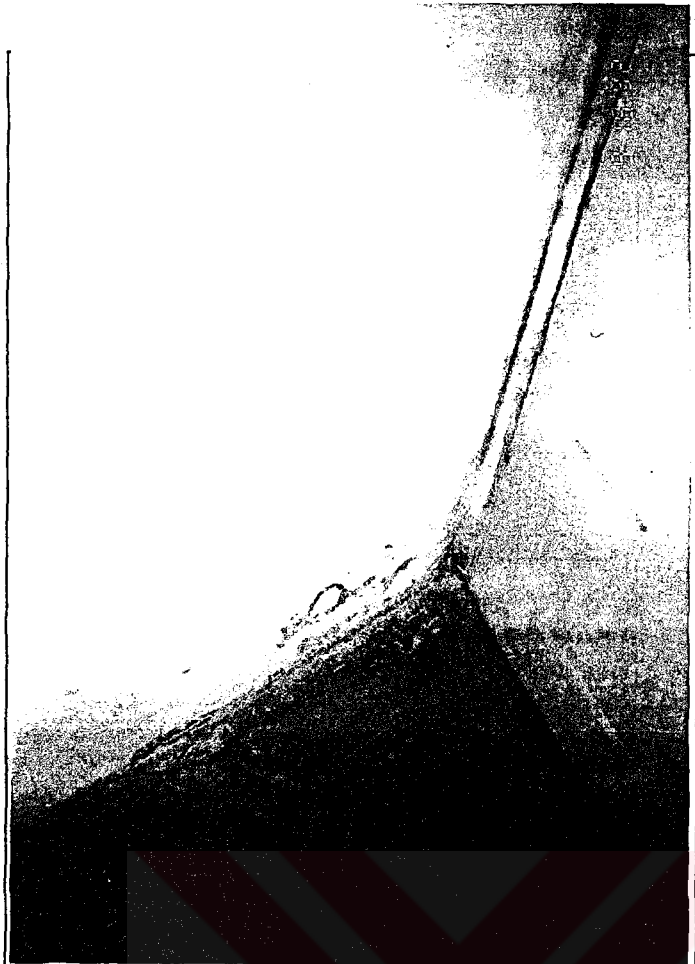
Fotoğraf 31

Fotoğraf 32

Fotoğraf 33

Fotoğraf 34

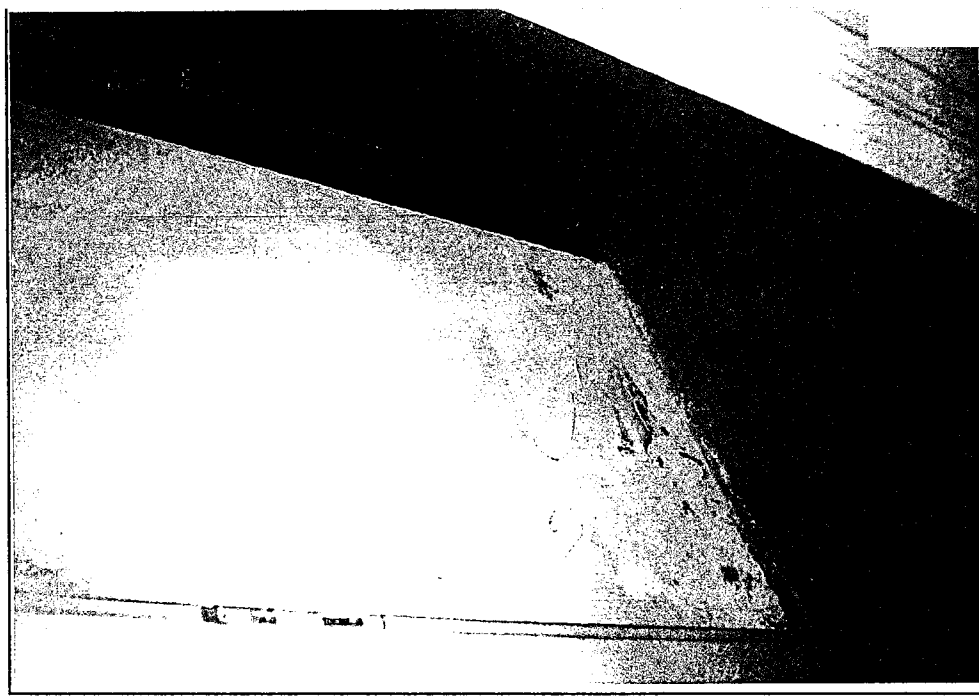

Fotoğraf 35

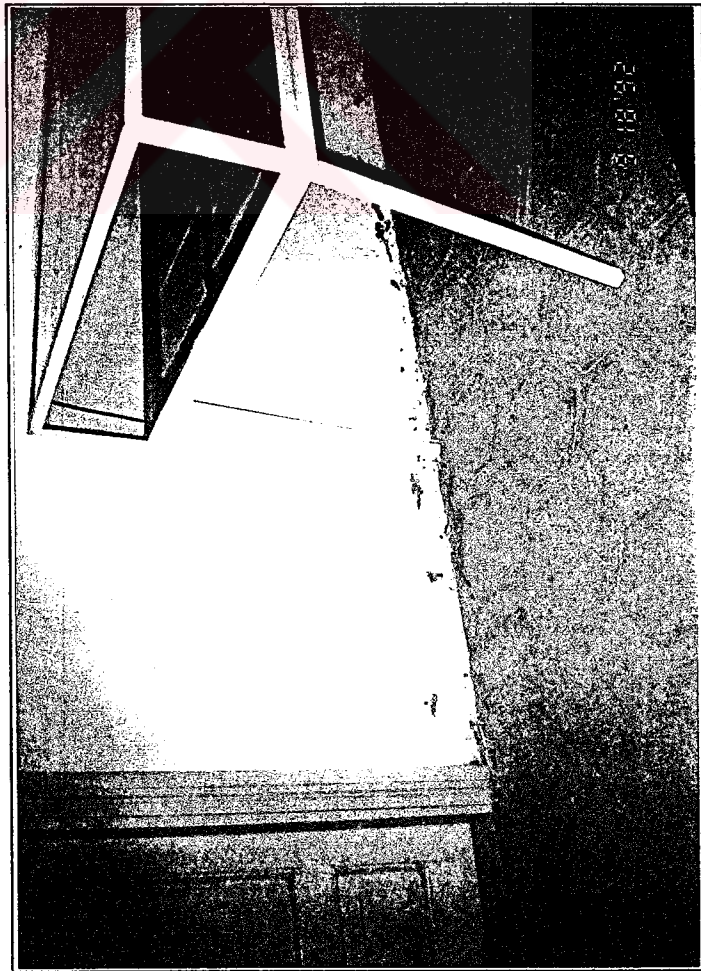
Fotograf 36

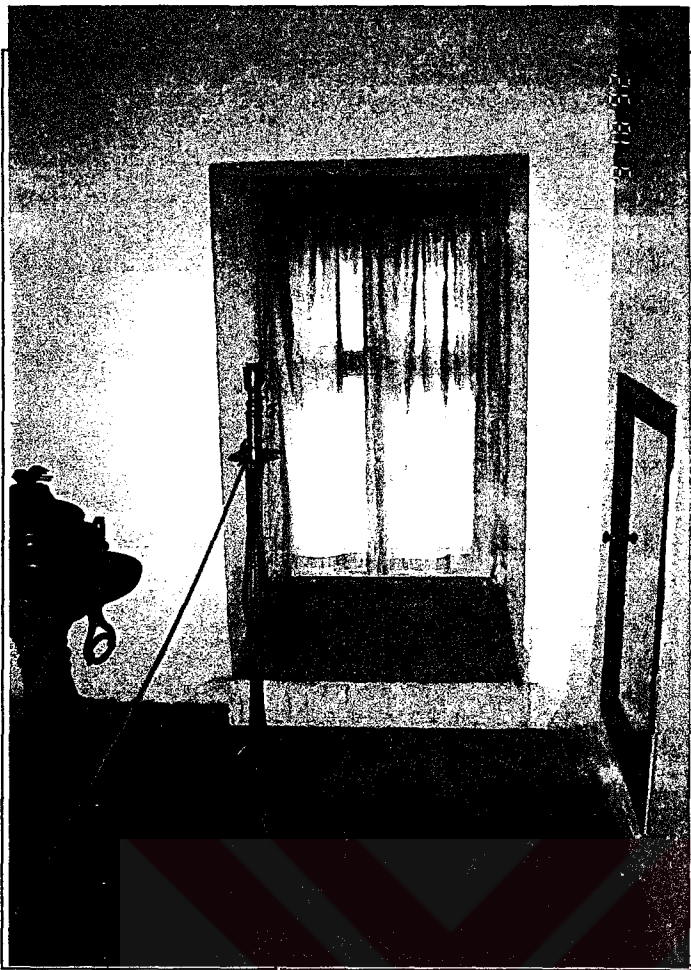

Fotograf 38

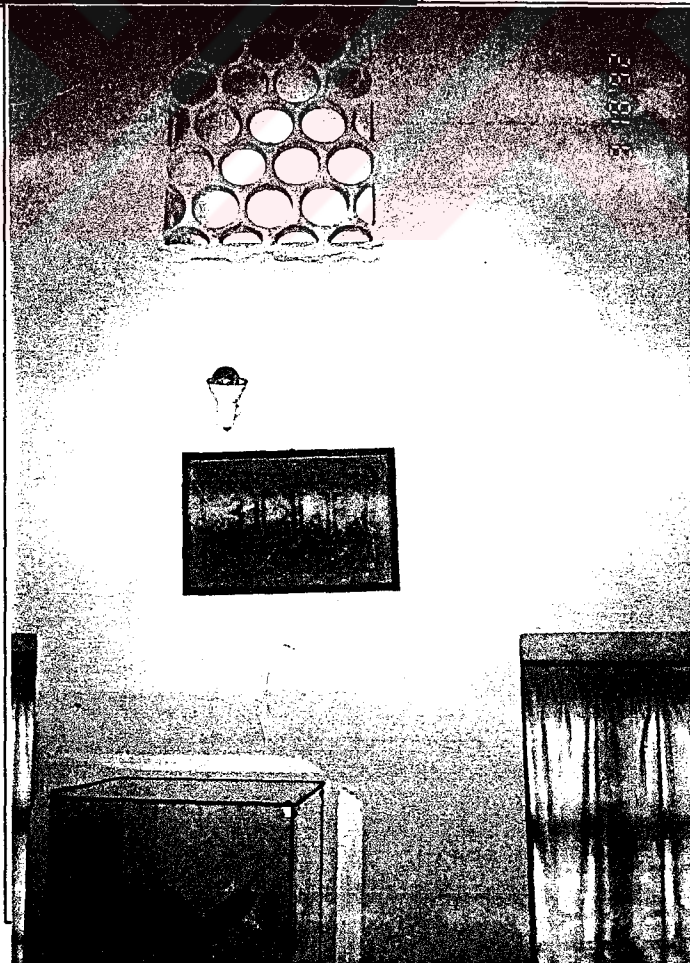

Fotograf 37

Fotoğraf 39

Fotoğraf 40

Fotoğraf 41

Fotoğraf 42

Fotoğraf 43

Fotoğraf 44

Fotoğraf 45

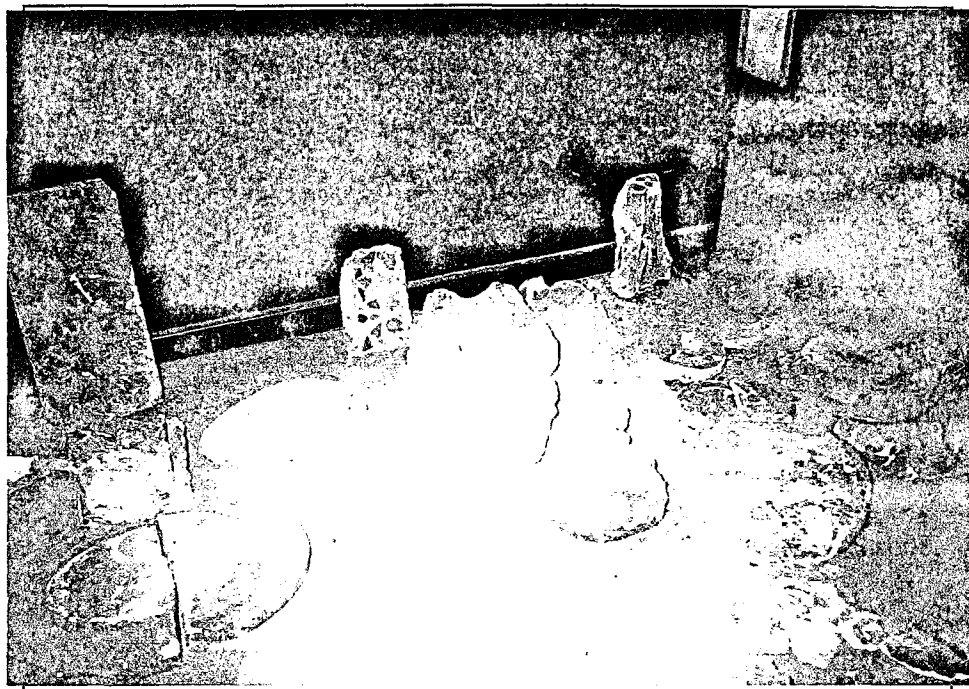
Fotoğraf 46

Fotoğraf 47

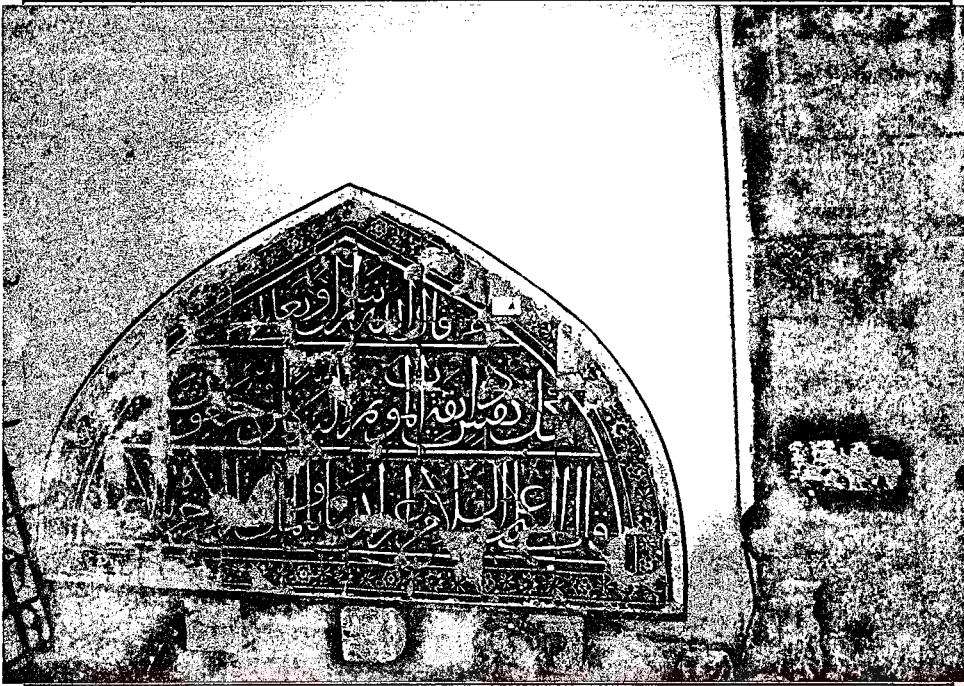
Fotoğraf 48

Fotoğraf 49

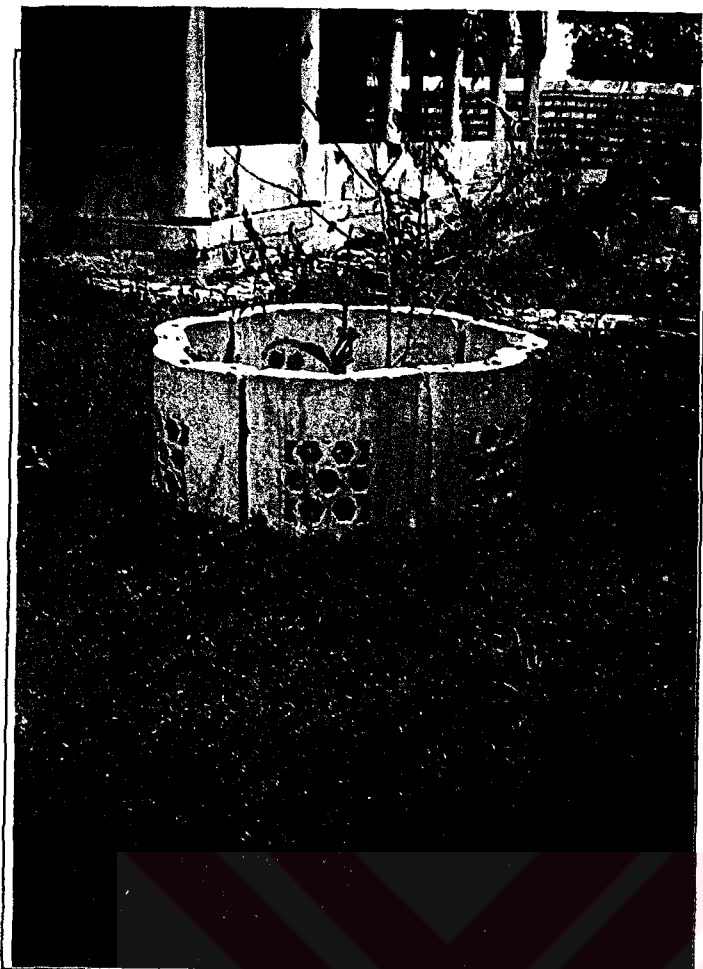
Fotoğraf 50

Fotoğraf 51

Fotoğraf 52

Fotoğraf 53

Fotoğraf 54

Sözlükte Kullanılan Kısaltmalar

- a.** : arapça
b. : birleşik
dey. : deyim
f. : farsça
G.S : güzel sanatlar
huk. : hukuk
H.z. : Hazreti
i. : isim
s. : sıfat
t. : türkçe
v.b. : ve başkaları, ve benzeri

SÖZLÜK

A

abide (a.i.); yadigar kalacak eser, anıt.

ahkam (a.i.); emirler, hükümler.

alem (a.i.); bayrak sancak, minare tepeliği.

ayet (a.i.); Kuran- Kerim'in herhangi bir cümlesi.

B

başvekalet (a.i.); Başbakanlık.

berat (a.i.); (eskiden) rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren buyruk.

buhurdan (f.b.i.); tütsülük.

C

celi (a.s.); iri, kalın.

cemaat (a.i.); insan topluluğu.

D

dair (a.s.); ait, ilgili.

darphane (a.f.b.i.); para basılan yer.

dar-üş-şifa (a.b.i.); şifa yurdu, sağlık yurdu.

din-i mübin-i İslami (a.d.); İslam dini.

diniyye (a.s.); dinle ilgili olan.

diyanet (a.i.); dindarlık, din duygusu.

duhtere (*f.i.*); kızlık, bekarlık.

E

emlak (*a.i.*); ev, tarla ,bağ ,bahçe ,vs. gibi sahip olunan mal, mülk.

erkan-ı harbiyye-i umumiyye (*ask.*); ordunun sevk ve idaresiyle meşgul olan en yüksek askeri makam, genelkurmay.

evkaf (*ka uzun okunur a.i.*); vakıflar.

evkaf-ı humayun nezareti (*a.huk.*); padişahların ve onlara mensup olanların vakıflar idaresi.

evrak (*a.i.*); yapraklar,kağıtlar.

eyvan (*f.i.*); kemerli yüksek bina, yüksek yer, köşk.

F

ferman (*f.i.*); emir, buyruk. (önceden) padişah tarafından verilen yazılı emir.

H

hadis (*a.i.*); Hz. Muhammed'in kutsal sözü.

halife (*a.i.*); Hz. Muhammed'in ölümünden sonra ümmet idaresinin başına geçen kimse.

hatt (*a.i.*); çizgi, satır, yazı.

hattat (*a.i.*); el yazısı çok güzel olan sanatkar.

hatt -ı mağribi ; mağrip adı verilen, Cezayir, Tunus ve Fas'lıların yazıları.

hatt-ı nesih ; kalınlığı "sülüs" yazısının üçte biri kadardır.Sonradan, düzeltmeye elverişli olmadığından, yazanın ustalığını deneme bakımından, hattatlar arasında bir ölçü olmuştur. Bazı yazılara göre daha kolay okunduğundan, çok yayılmıştır. Kur'an, tefsir ve hadis yazmakta çok kullanılmıştır. "Nesih kırması" ve "ince nesih" diye iki şekli daha vardır.

hatt-ı sülüs ; harflerin altında dört parçası düz, iki parçası devirlidir. Yazının sülüs (=üçte bir) adını alması, bu üçte iki ve üçte bir nispetinin daima korunmasındandır. Kalınlığı meşk kalemidir; daha incelerine "ince sülüs" , kalınlarına da celi (= iri, kalın) veya "sülüs celisi" denir.

hatt-ı ta'lik ; İnan yazısıdır, bütün harfleri devirlidir. Kalınlığı sülüs kadardır. Daha incelerine, "ince talik", "hurda talik", "gubari talik", daha kalınlarına da "talik celisi" denir. "Kırma ta'lik" diye bir şekli daha vardır. Rivayete göre Hoca Ebül Al, Pehlevi yazısı ile "kufi furuatı"nı birleştirmek suretiyle icad etmiştir.

hayır (a.s.); iyi, faydalı.

hazire (a.i.); etrafında duvar veya çit bulunan mezarlık.

hicret (a.i.); Hz. Muhammed'in, Mekke'den Medine'ye göç etmesi. İslam takviminde takvim başı sayılır.

hicri (a.s.); hicretle ilgili.

hilye (a.i.); Hz. Muhammed'in kutsal vasıflarını ve güzelliklerini anlatan manzum veya mensur eser.

hüccet (a.i.); (eskiden) şeriaat mahkemesinden verilen bir hak veya sahiplik gösteren resmi belge.

hokka (f.b.s.); içine mürekkep konan maden, cam veya topraktan yapılmış küçük kap.

hükm (a.i.); hüküm, emir, komuta.

hünkar (f.i.); padişah, sultan, hükümdar.

İ

ibn (a.i.); oğul.

ibadat (a.i. *ibadet*); Allah'ın emirlerini yerine getirme, tapma, tapınma.

icazet (a.i.); diploma.

ilga ("*ga*" uzun okunur. *a.i.*); yürürlükten kaldırma, hükümsüz bırakma.

imaret (*a.i.*); yoksullara yiyecek dağıtmak için kurulmuş olan hayirevi.

intifa hakkı ; huk. faydalanma hakkı, bir gayrimenkulun yalnız gelirinden faydalanma hakkı.

itikat ("*ka*" uzun okunur. *a.i.*); inanma.

iştirak (*a.i.*); ortak olma, ortaklık.

K

kasır (*a.i.*); köşk, saray.

kemer (*f.i.*); kapı, pencere, köprü gibi şeylerin oyuğu aşağı bakan kavisli kubbesi, tavanı.

kitabe (*a.i.*); kazılmış yazı, yazıt.

kubbe (*a.i.*); yarım küre veya kümbetimsi yapıların bina damı.

kufi (*a.s.*); Kufe şehrine mensup, bu şehirle ilgili olan.

külliye (*a.s.*); genel bütün, çok.

L

levha (*a.i.*); bir yere asılmak üzere yazılmış veya yapılmış yazı veya resim.

M

makta (*a.i.*); eski kamış kalemlerin yontulduktan sonra üzerine yatırılıp uçlarının kesildiği sert ağaçtan ve kemikten yapılmış alet.

medrese (*a.i.*); 1. eskiden, içinde dini derslerin okutulduğu yer. 2. ders gören öğrencinin yatıp kalktığı bina.

mekteb (*a.i.*); okul.

menafı (*a.i.*); menfaatler, çıkarlar, yararlar.

mensur (a.s.); vezinsiz, kafiyesiz söz.

mesalih (a.i.); işler.

meşk (a.i.); 1. yazı örneği. 2. alışmak, öğrenmek için yapılan çalışma, alıştırma.

milad (a.i.); doğum yılı, Hz. İsa'nın doğum yılı ile ilgili.

miladi (a.s.); milatla, Hz. İsa'nın doğum yılı ile ilgili.

muhakkak (a.s.); gerçekliği, doğruluğu belli olmuş; doğru.

muafık (a.i.); uygun, yerinde.

müdürriyet (a.i.); müdürlük.

müessesat (a.i.); 1. yapılmış binalar. 2. daireler.

müdürriyet-i umumiye ; genel müdürlük.

mühre (f.i.); g.s. altın ve gümüş ezmek için kullanılan ve ekseriya yeşimden yapılan ucu kıvrıkça, havan tokmağı gibi bir alet.

mülhak (a.s.); sonradan takılmış, katılmış.

müşavir (a.i.); kendisine danışılan.

N

nazır (a.i.); (eskiden) vekil, bakan.

nesh (a.i.); Hoca İmadüddin-i Yakut-i Müs'tasami'nin icadettiği yazı biçimi.

R

rahle (a.i.); üzerinde kitap okumak, yazı yazmak için yapılmış küçük ve dar masa.

revak (a.i.); 1. üstü örtülü, önü açık yer. 2. kemer altı, sundurma; saçak altı.

S

sancak (*t.i.*); *ask.* alay bayrağı.

sebil (*a.i.*); su dağıtılan yer, hayrat olarak parasız dağıtılan su.

selatin (*a.i.*); sultanlar.

sıbyan (*a.i.*); çocuklar.

sülüs (*a.i.*); üçte bir.

Ş

şadurvan (*f.i.*); şadırvan, en çok cami avlularında bulunan, atrrafı çok musluklu duvarlarla çevrili su haznesi.

şebeke (*a.s.*); kafes şeklinde olan.

şer'iyye (*a.s.*); şeriata ait, şeriatla ilgili.

T

tabir (*a.i.*); 1. ifade, anlatma. 2. bir manası olan söz. 3. deyim.

tahsis (*a.i. husus'dan*); bir şeyi birine ve ya bir yere mahsus kılma, ayırma.

ta'lik (*a.i.*); asma, asılma, bir şeye bağlı gösterme.

tasnif (*a.i.*); sınıflama, bölümlenme.

tebdil (*a.i.*); değiştirme, değiştirilme, başka bir hale getirme.

teberrukat (*a.i.*); uğur saymalar, başış.

tedvir (*a.i.*); döndürme, döndürülme, çevirme, çevirilme.

teftiş (*a.i.*); kontrol.

tescil (*a.i.*); sicile geçirme, kütüğe geçirme.

tespit (*a.i.*); saptama.

tevdi (*a.i.*); bırakma, emanet etme.

tevliyet (*a.i.*); vakıf işlerine bakma görevi.

tevzin (*a.i.*); denkleştirme.

tılsım (*a.i.*); sihir, büyü, esrarlı bir kuvvet taşıdığına inalınan şey.

tuğra (*t.i.*); tura.

türbe (*a.i.*); mezar üzerine çatılmış yapı.

U

umumi (*a.s.*); herkese ait.

umur (*a.i.*); işler, maddeler, şeyler.

V

vesika (*a.i.*); belge.

Z

zabt (*a.i. zabıt*); özetini yapma kaydetme.

zade (*f.i.*); evlat, oğul.

KAYNAKÇA

AKYOL, Avni. " Vakıflarda Dernekleşme", Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını, İst. 1984.

ARABACIOĞLU, M. Mustafa. " Vakıfları Anlamak", Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını, İst. 1985.

ASLANAPA, Oktay. Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İst. 1984.

ATEŞ, İbrahim. SADI, Bayram.ÖZSOY, Ülkü. Son On Yılda Vakıflar "19801990",

Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını, Ankara, 1991.

BALTACI, Cahit. XV. XVI. Yüzyılda Osmanlı Medreseleri Teşkilatı Tarihi, İst, 1976

Cumhuriyet'in 50. Yılında Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını, İst. 1973.

DEVELİOĞLU, Ferit. Osmanlıca Türkçe Ansilopedik Lügat, 2. Basım, Ankara, 1970.

HATEMİ, Hüseyin. Medeni Hukuk Tüzel Kişileri, C.1, İst. 1979.

HATEMİ, Hüseyin. Önceki ve Bugünkü Türk Hukukunda Vakıf Kurma Muamelesi, C. 1, İst. 1969.

KILIÇ SİREL, Hülya. Müzelerde Koruma Önlemleri Konulu Kurs Notları, Iccrom, Roma-İtalya, 1982.

KILIÇ SİREL, Hülya. Müze Aydınlatmasında Zararlı Işınımlar ve Nesnelerin Bunlardan Korunması, Yıldız Üniversitesi, Yapı Fiziği Kürsüsü yayını, 3, İst. 1981.

KILIÇ, Semra. " Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Ülke Ekonomisi İçindeki Katkı, Görev ve Konumları", Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını, İst. 1984.

KÜÇÜKKAYA, Ayşe Gülçin. Mimarbaşı Sedefkar Mehmet Ağa'nın Yaşamı ve

Türk Osmanlı Mimarisine Katkıları, Mimar Sinan Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Bölümü Doktora Tezi. İst. 1987.

MİROĞLU, İsmet. " Vakıfların Türk-İslam Dünyasındaki Yeri", Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını, İst. 1984.

Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi, Iccrom Kültür Varlıkları Koruma ve Onarım Araştırmaları Uluslararası Merkezi, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yayını, İst. 1987.

ÖNGE, Yılmaz. "İstanbul Camilerinde Hünkar Mahvilleri" Önasya Sayı4,İst.1968

ÖNGE, Yılmaz. YÜCEL, Erdem. " Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi", Arki-tekt, Sayı 324, İst. 1966.

ÖZTÜRK, Nazif. Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayını, 1.Baskı, Ankara, 1983.

ÖZTÜRK, " Nazif. Evkaf-ı Humayun Nezareti'nin Kuruluş Tarihi ve Nazırların Hal Tercümelere", Vakıflar Dergisi, Sayı 19, İst., 1985.